

MŰHELYTANULMÁNYOK

DISCUSSION PAPERS

MT-DP – 2008/11

Az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatás jellemzői

Egy 2008. áprilisi kérdőíves munkavállalói adatfelvétel eredményei

SEMJÉN ANDRÁS - TÓTH ISTVÁN JÁNOS
- MAKÓ ÁGNES

Műhelytanulmányok
MT-DP – 2008/11

MTA Közgazdaságtudományi Intézet

Műhelytanulmányaink célja a kutatási eredmények gyors közlése és vitára bocsátása.
A sorozatban megjelent tanulmányok további publikációk anyagául szolgálhatnak.

Az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatás jellemzői
Egy 2008. áprilisi kérdőíves munkavállalói adatfelvétel eredményei

Semjén András
tudományos főmunkatárs
MTA Közgazdaságtudományi Intézet
E-mail: semjen@econ.coe.hu

Tóth István János
tudományos főmunkatárs
MTA Közgazdaságtudományi Intézet
E-mail: tothij@econ.core.hu

Makó Ágnes
elemző
Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet
E-mail: agnes.mako@gvi.hu

2008. július

ISBN 978-963-9796-31-7
ISSN 1785-377X

Publisher:
Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences

Az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatás jellemzői

Egy 2008. áprilisi kérdőíves munkavállalói adatfelvétel eredményei

Semjén András, Tóth István János, Makó Ágnes

Összefoglaló

A tanulmány egy (a korábbi interjú vizsgálat tapasztalataira építő) 2008 tavaszi kérdőíves megkérdezés alapján a kérdezést megelőző 3 év során AM könyvet használó munkavállalók szocio-demográfiai jellemzőit, munkaerő-piaci történetét és a rejtett gazdaságban való érintettségét vizsgálja annak érdekében, hogy bemutassa e kedvezményes közterheket viselő foglalkoztatási forma ellentmondásos hatásait. Bemutatja a minta jellegzetességeit és kiválasztásnak módszerét, foglalkozik a munkaerő-piaci kiszolgáltatottság és az alkalmi munkavállalás, illetve a jövedelemeltitkolás kapcsolatával. A szürke- és feketemunka jól láthatóan jelen van az AM-könyvvel foglalkoztatottak életében. Mivel az AM-könyves foglalkoztatás szabályozása meglehetősen alacsony lebukási kockázatú lehetőségeket nyújt a tényleges jövedelem aluljelentésére, illetve egyes munkanapok be nem jelentésére, egyes esetekben a korábbi állandó foglalkoztatotti státuszt AM-könyvessé konvertálják, hogy így takarékoskodjanak a közterheken – ez arra utal, hogy ez az eszköz a gazdaság kifehéritése helyett paradox módon a jövedelemeltitkolás erősödést is kiválthatja. Ugyanakkor a felmérés arra adatai alapján ennél gyakoribb, hogy a korábban egyértelműen fekete foglalkoztatás valamilyen mértékű fehéritésére használták az AM könyvet, illetve ahol az AM könyves foglalkoztatást egyfajta kvázi-próbaidóként alkalmazták. Az iskolai végzettség és a jövedelem szintjének kapcsolata a foglalkoztatás álcázásával illetve be nem jelentésével, illetve a jövedelmek elrejtésével és aluljelentésével nem egyértelmű és nem is lineáris az AM-könyvesek között. A (színlelt vállalkozási szerződések alapján) számlára történő kifizetések gyakoribbak a közepes jövedelmű és iskolázottabb munkavállalók körében, miközben az alacsony és a legmagasabb jövedelmű

munkavállalók között ritkább az ilyen módon történő visszaélés. A közvetlenül zsebbe történő fizetés ezzel szemben az alacsony és a magasabb jövedelmű rétegeknél elterjedtebb és a közepes jövedelműeknél alacsonyabb. A vizsgálat eredményei arra is rávilágítanak, hogy a munkanélküliség szermélyes megtapasztalása az egyén illetve családtagjai által növeli a szürke zónában történő, az adócsalás és jövedelemeltitkolás lehetőségeit változatos módokon kiaknázó alkalmazási formák elfogadottságát munkavállalói részről, és így ez hozzájárul elterjedésükhöz.

Tárgyszavak: alkalmi munka, mezőgazdasági munkaerőpiac, egyéb munkaerőpiacok, adócsalás, rejtett gazdaság, gazdaságszociológia

JEL kódok: J43, J49, H26, Z13

Köszönetnyilvánítás: Az adatfelvétel és a tanulmány az MTA KTI „A rejtett gazdaságban való részvétel és csökkentésének kormányzati eszközei” című, az MTA-MEH megállapodás keretében finanszírozott kutatási projektje (projektvezető Fazekas Károly, kutatásvezető Semjén András) keretében készült.

Employment with the temporary work booklet

The findings of a survey of employees in 2008 April

András Semjén, István Tóth János, Ágnes Makó

Abstract

The paper investigates the socio-demographic characteristics and the labor market history of casual workers that have been temporarily employed for some time using a temporary work booklet (ensuring favorable tax treatment for casual workers and their employers). By investigating that, as well as the involvement of these casual workers in the hidden economy, the authors try to explore the contradictory impacts of this special tax treatment of temporary employment. After explaining the sampling method and depicting some main characteristics of the sample, the paper describes the links between labor market vulnerability, temporary employment and hiding or underreporting of labor income. For those employed with the temporary work booklet black or grey employment is an ordinary phenomenon, visibly present in everyday life. As the actual administrative rules concerning the use of the booklet in case of temporary employment provide ample opportunities for unreporting or underreporting of employment periods and income at a relatively low risk of detection and punishment, in some cases employers try to convert normal employment status into temporary employment thus taking advantage of the booklet in order to reduce their tax payments. Thus paradoxically the booklet, conceived as a policy tool for reducing hidden employment may even foster the underreporting of income. However, although abusing the booklet is not rare, our results (though not convincing enough statistically) may indicate that using the booklet to at least partially regularize former hidden employment is more widespread. In some cases where the booklet is abused during a probation period, employment may also be regularized later. Our results indicate that the relationship between educational attainment or income and involvement in unreported work and/or underreporting of income is ambiguous and non-linear in this

segment of the labor market. Masking labor income as entrepreneurial income from subcontracting can be mostly found amongst workers above a certain level of educational attainment; it is also more common amongst middle income employees, while it is atypical for low and high earners. On the other hand, unreported direct cash payments to employees are more frequent amongst low and high earners, while occur relatively rarely in the middle income range. Our results suggest that experiencing unemployment spells directly (by the employee) or indirectly (by family members) promote the acceptance of irregular forms of employment entailing some form of tax evasion, and may lead to more frequent involvement in such forms of employment.

Keywords: temporary work, agricultural labor market, other specific labor markets, tax evasion, underground economy, economic sociology

JEL: J43, J49, H26, Z13

1. BEVEZETÉS

Az MTA-MEH rejtettgazdaság-kutatási projekt (bővebben ld. Fazekas és Semjén, 2008) eredeti elképzelési szerint az állt szándékunkban, hogy az AM könyvvel kapcsolatos interjúk tapasztalatai (vö. Semjén és szerzőtársai, 2008) alapján az AM könyvvel rendelkező munkavállalókat foglalkoztató *munkaadók körében egy kérdőíves adatfelvétel segítségével* statisztikai módszerekkel is elemezzük magatartásuk típusait és mozgatórugóit. Az interjúk tapasztalatai azonban arra utaltak, hogy még az interjúalanyok és az interjúkészítők közti – az interjúzás speciális feltételeinek (hólabda módszer, interjúkészítők kiválasztása és felkészítése) következtében a kérdőíves kikérdezésekben szokásosnál feltehetően jóval magasabb fokú – bizalom ellenére is az AM könyves foglalkoztatás szabályainak megszegéséről határozottan magasabb arányban számolnak be a munkavállalók, mint a munkaadók. Ebből következően egy, az interjúkénál szükségképpen személytelenebb situációban lekérdezendő, kérdőívre épülő empirikus vizsgálat jobb, megbízhatóbb eredményekkel kecsegtetett, ha arra az AM könyves munkavállalók, nem pedig – ahogy eredetileg terveztük – a munkaadók körében kerül sor. Emellett egy AM könyves munkaadói minta összeállítása is jóval komolyabb nehézségeket támasztott volna, mint egy AM könyves munkavállalókat felölelő mintáé. E körülmények hatására, alapos megfontolás után eredeti elképzeléseinket kis mértékben módosítottuk, és a kérdőíves felvételt nem a munkaadók, hanem a munkavállalók körében végeztük el.

A következői elemzés azon a 159 fős kérdőíves adatfelvétel eredményeit összegzi, amelyet Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Győr-Moson-Sopron megyében és Budapesten folytattunk le 2008 áprilisában. A megkérdezettek mindegyike rendelkezett alkalmi munkavállalói (AM) könyvvel az elmúlt három év során valamikor.

Mivel korábbi kutatások¹ eredményei arra mutattak, hogy az AM-könyv sok esetben leplezhető be nem jelentett munkát, illetve átmenetet képezhet a feketemunka és a bejelentett foglalkoztatás között, kutatásunk fő kérdése az volt, hogy az alkalmi munkavállalói könyv

¹ A sátorlajújhelyi kistérség munkaerőpiacának elemzése (Dobos és Szilágyiné, 2008) azt mutatta, hogy elterjedt munkáltatói gyakorlat az alkalmazottak munkaviszonyának megszüntetése és az így elbocsátott munkaerőnek alkalmi munkavállalói kiskönyvvel való foglalkoztatása. A megkérdezettek véleménye szerint az „alkalmi munkavállalói kiskönyv a fekete foglalkoztatás táptalaja”. Az MKIK GVI hivatkozott kutatási beszámolója rámutat, hogy elterjedt módszer, hogy a vállalati belső képzésekbe történő bekapcsolódás előfeltételül szabják a munkáltatók, hogy előzetesen „kipróbálhassák” a munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel, vagy határozott idejű szerződéses munkaviszonyban. A tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy a cégek a bérköltségek minimalizálása érdekében csak a szükséges munkaerőt alkalmazzák, az alkalmi munkavállalói könyv és a határozott idejű szerződéses munkaviszony alkalmazásával igyekeznek a mindenkori megrendelésekhez alkalmazkodni.

intézménye hogyan hatott a rejtett gazdaság súlyára, inkább csökkentette, vagy inkább növelte annak hatókörét.

1.1. AZ ADATFELVÉTELÉRŐL

Az 2008. április 10-e és április 30-a között végzett adatfelvétel során a kérdezést végző Adatgyűjtő Intézet munkatárai olyan személyeket kerestek meg és kérdeztek ki, akik az utolsó három évben legalább egyszer alkalmi munkavállalói könyvvel (un. „kék könyvvel”) dolgoztak. A kérdezés személyes megkereséssel történt.

A tervezett mintanagyság 150 fő volt: mivel olyan országos címlistát, aminek alapján a 2005-2007-es hároméves periódusban valamikor AM könyvvel foglalkoztatottak reprezentatív mintája összeállítható lett volna, lehetetlen volt szerezni, eleinte egyes területi munkaügyi központok adatai alapján három, munkaerő-piaci jellemzőit tekintve eltérő adottságú területen (Budapesten, Győr-Moson-Sopron megyében és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében) szeretnénk volna rétegezett mintavételt végezni. Adatvédelmi megfontolások, jogi és adminisztratív problémák miatt azonban ennek az eljárásnak az időigénye meghaladta volna a kutatás tervezett befejezéséig rendelkezésünkre álló időt, és megvalósíthatósága is kétségesnek tűnt, így végül egy kompromisszumos megoldáshoz folyamodtunk. A kiválasztott három területi egység érintett munkavállalóiból a területi egységeket nagyjából egyenlő súllyal figyelembe vevő mintát állítottunk össze: az eredeti elképzelés szerint mindhárom területen 50-50 kérdőíves interjút készítettünk volna; végül azonban Budapesten a tervezett egyharmados aránynál picit több, Szabolcs-Szatmár-Beregben és Győr-Sopron-Mosonban pedig picit kevesebb kérdőív készült az utolsó három évben alkalmi munkavállalói könyvvel (is) foglalkoztatott munkavállalók körében. A meghíúsulások, stb. miatti pótkérdezések hatására a teljes mintanagyság végül 159 fő lett, mintegy 6 százalékkal nagyobb az eredetileg tervezettnél.

1.2. A MINTA KIVÁLASZTÁSÁNAK MÓDSZERE

Az AM-könyves foglalkoztatottakra vonatkozó adatgyűjtés hólabda-módszerrel történt, amely olyan nem valószínűségi mintavételi eljárás, melynek során minden megkérdezett személytől javaslatot kérünk további megkérdezendő személyekre². Ezáltal a kiválasztott sokaság néhány tetszőlegesen választott tagjától kiindulva eljuthatunk a kapcsolatháló periférikus helyzetű

² A módszer leírását lásd Babbie 2000, illetve egy friss magyarországi alkalmazását Csanády és szerzőtársai, 2008.

szereplőihöz is. Ezen kívül a módszer a kényes (jelen esetben a nem bejelentett munkára vonatkozó) kérdésekre adott válaszok érvényességét, valamint a válaszadási arányt is növeli, mivel a megkérdezettek nagyobb fokú bizalmat táplálnak a kérdezők iránt, ha egy megbízható ismerősükön keresztül jut el hozzájuk a kérdezőbiztos.

A kérdezettek kiválasztása a következőképpen történt:

- Győr-Moson-Sopron és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a kérdezők ismeretségei alapján olyan munkaadókat kerestünk meg, akik AM könyvvel rendelkező embereket rendszeresen foglalkoztatnak. Tőlük kértük el jelenlegi és közelmúltbeli munkavállalóik elérhetőségét. A kérdezőbiztosok először ezeket a munkavállalókat keresték meg, és közülük azokkal készítették kérdőíves interjút, akik az utolsó 3 év során legalább egy alkalommal voltak AM könyvvel foglalkoztatva; illetve a válaszadók ismeretségi köre alapján "hólabda módszerrel" fokozatosan addig bővítették a mintát, amíg a tervezett esetszámot nagyjából teljesítették.
- Budapesten részben hasonló módon, hólabda módszerrel történt a kiválasztás, részben pedig egyes fővárosi munkaügyi kirendeltségek ügyfélfogadási idejében az adott kirendeltséget felkeresők közül véletlenszerűen is választottak a kérdezők a kérdezési feltételeknek megfelelő válaszadókat. A munkaügyi kirendeltségekben, illetve azok előtt a mintába bevont alkalmi munkavállalók egy része a helyszínen válaszolt, mások pedig előzetes megbeszélés alapján egy későbbi időpontban, otthonukban fogadták a kérdezőket. Kérdezőbiztosaink a fővárosi Munkaügyi Központ IX. kerületi kirendeltségénél tudtak a leghatékonyabban dolgozni; itt ugyanis a kerületi kirendeltség vezetője telefonon hozzájárult a kérdéshez.

A kutatásról beszámoló, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetben lezajlott előadás és az azt követő műhelyvita rávilágított néhány olyan – eredetileg fel nem tett, ám fontos - kérdésre, aminek vizsgálata gazdagíthatta az elemzést. Ezért e néhány kérdést egy telefonos pótfelvétel keretében tettük fel a korábban már felkeresett válaszadóknak. A pótkérdés mintegy 130 esetben volt sikeres, a többi interjúalanyt nem sikerült telefonon utolérni.

2. AZ AM-KÖNYVES FOGLALKOZTATOTTAK SZOCIO-DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI. MUNKAERŐ-PIACI TÖRTÉNET, MUNKAERŐ-PIACI KISZOLGÁLTATOTTSÁG.

Az alábbiakban először a mintába került alkalmi munkavállalók általános szocio-demográfiai és munkaerő-piaci jellemzőit vizsgáljuk meg, majd munkaerő-piaci helyzetüket és előtörténetüket, esetleges kiszolgáltatottságukat próbáljuk feltérképezni a megkérdezettek által 2007 folyamán betöltött állások főbb jellemzőinek vizsgálatán keresztül. Ezután röviden kitérünk az AM könyvesek be nem jelentett való kapcsolatára, az ehhez kapcsolódó – munkaadók és munkavállalók között lezajlott – konfliktusokra és a munkavállalók által tapasztalt munkaügyi ellenőrzések hatására.

2.1. ÁLTALÁNOS SZOCIO-DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐK

A megkérdezett 159 fő mindegyike rendelkezett az elmúlt három év során AM-könyvvel, tehát legalább egy alkalommal foglalkoztatták ilyen módon.

A válaszadók 42%-a férfi és 58%-a nő. 25%-uk hajadon, illetve nőtlen, 42%-uk házas, 24%-uk elvált és 10%-uk özvegy. A legfiatalabb megkérdezett 16, a legidősebb pedig 84 éves, átlagos életkoruk 42,8 év.

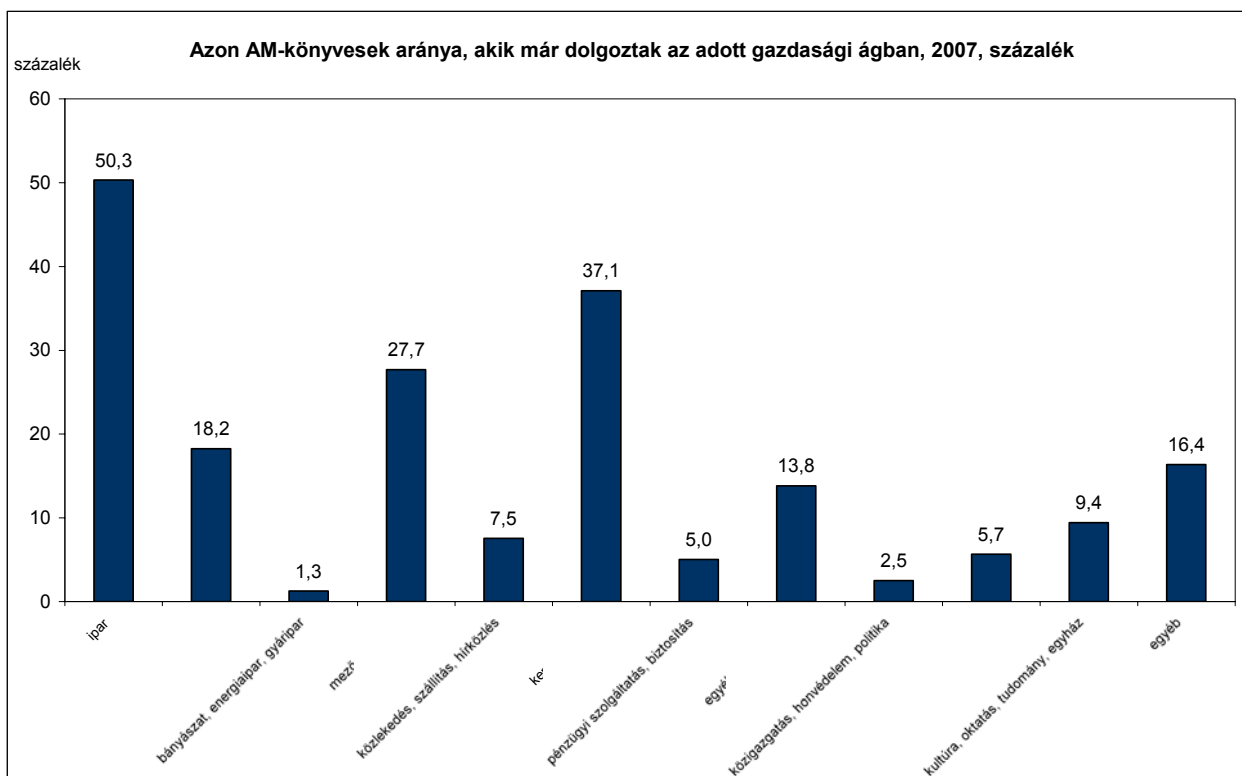
A mintában szereplő AM-könyvesek között – a teljes népességhez viszonyítva – némileg magasabb a középfokú (szakmunkásképző, szakközépiskola, illetve gimnázium) végzettséggel rendelkezők aránya és alacsonyabb a legfeljebb 8 általánost végzettké, valamint a felsőfokú végzettségűeké az országos arányokhoz képest. 30%-uk legfeljebb 8 általános iskolát végzett, 39%-uk rendelkezik szakmunkásképző végzettséggel és 14%-uk szakközépiskolai érettségivel. Egytizedüknek van gimnáziumi érettségije és 4%-uknak felsőfokú végzettsége. Háztartási havi nettó jövedelmük átlaga megközelítőleg 126 ezer forint.

2.2. MUNKAERŐ-PIACI HELYZET

A megkérdezettek legtöbbszörének (30 fő) 3 munkahelye volt eddigi élete során, átlagosan pedig 6,4 féle munkahelyről számoltak be. Ezen munkahelyek legtöbbször az iparban, a kereskedelemben, illetve a mezőgazdaság területén működik (lásd a 2.2.1. ábrát).

2.2.1. ábra

Azon AM-könyvesek aránya, akik már dolgoztak az adott gazdasági ágban, 2007, százalék

A megkérdezettek viszonylag régóta, átlagosan 25,6 éve dolgoznak, ami a válaszadók átlagos életkorával összevetve azt mutatja, hogy átlagosan 17,2 éves korban léptek a munkaerőpiacra.

Magas arányban (73,6%) találtunk a mintába került személyek között olyanokat, akik életük során már legalább egyszer voltak munkanélküliek. Legtöbbszörük egy-két alkalommal volt munka

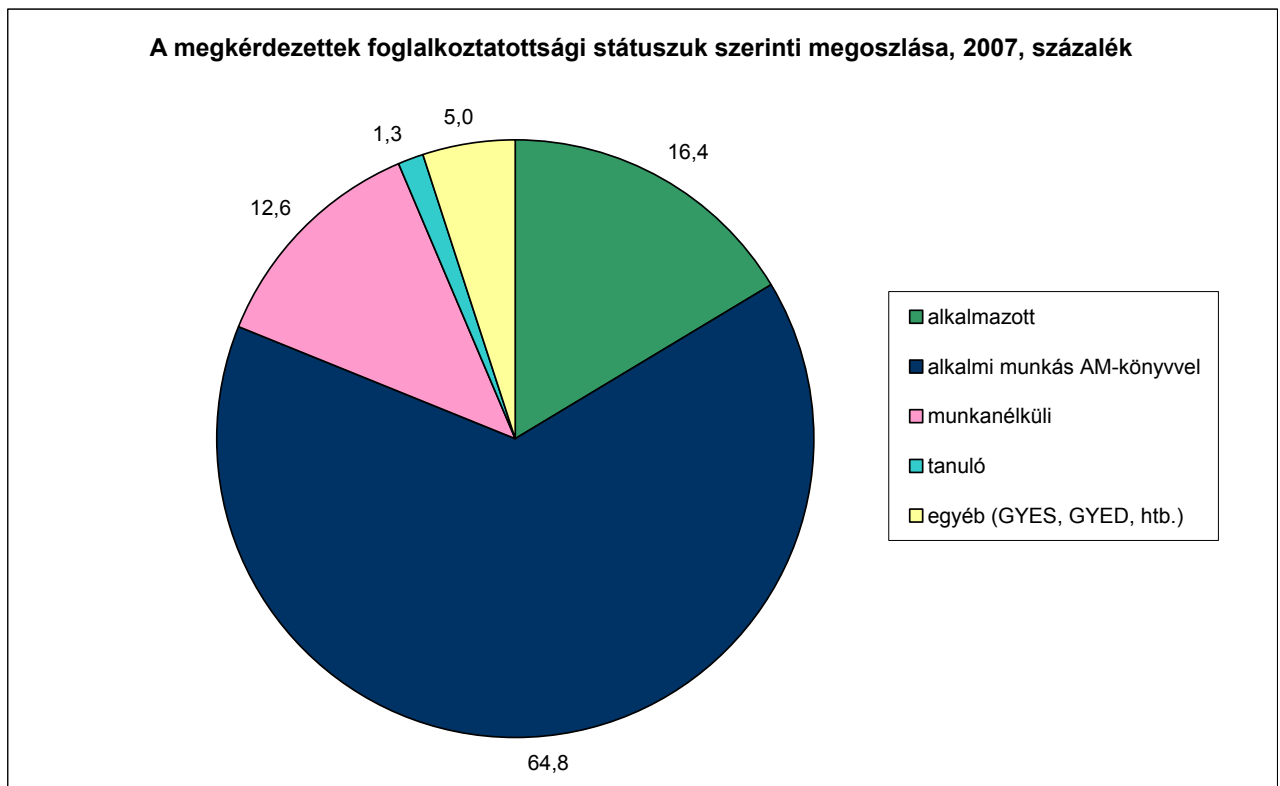
nélkül, az átlagos érték pedig 2,8 alkalom. A munkanélküliség tartós állapotnak bizonyult az AM-könyvesek között: átlagosan 25 és fél hónapig voltak munka nélkül. Azon válaszadók, akik már voltak életük során munkanélküliek, átlagosan 24,8 évet, akik pedig nem voltak, átlagosan 27,6 évet töltöttek el a munkaerőpiacon. A válaszadók 19,5%-ának legalább az egyik családtagja munkanélküli volt a kérdezés időpontjában.

A megkérdezett AM-könyvesek 5%-a dolgozott élete során legalább egyszer külföldön.

Jelenlegi foglalkoztatottsági státuszuk szerint a megkérdezettek 16,4%-a alkalmazott, 64,8%-a alkalmi munkás AM-könyvvel, 12,6%-a munkanélküli volt a kérdezés időpontjában, 1,3%-a tanuló és 5%-a az „egyéb” kategóriába sorolható (GYES-en, GYET-en van). (lásd a 2.2.2. ábrát) Az alkalmazottak 73%-ának határozatlan idejű szerződése van, 27%-uknak pedig határozott idejű.

2.2.2. ábra

A megkérdezettek foglalkoztatottsági státuszuk szerinti megoszlása, 2007, százalék

A 2007 folyamán betöltött állások főbb jellemzői

2007 januárja és decembere között a megkérdezettek 7%-ának nem volt egy munkahelye sem, 59%-uknak egy munkahelye volt, 23%-uknak kettő, 9%-uknak három, azaz 98 %-uknak volt három vagy annál kevesebb munkahelye az év során és csak 2%-uknak volt négy vagy annál több. Ezért a válaszadók által az *adott időszakra vonatkozóan felsorolt munkahelyek jellemzésénél az első háromra szorítkozunk.*

A megkérdezettek 78%-a 2007-ben kezdett el dolgozni a 2007 januárja és decembere közötti az adott időszakban elsőnek tekinthető munkahelyén, további 17,6%-uk pedig 2000 és 2006 között. A második munkahely esetében már a válaszadók 96%-a kezdte a munkát 2007-ben³, a harmadik munkahely esetében pedig már 100% ez az arány. Ezek szerint elmondható, hogy a válaszadók túlnyomó többségének jelenlegi munkaviszonya viszonylag új keletű, egy évnél nem régebbi.

A megkérdezettek havi nettó bére átlagosan 65 ezer forint volt az első, 61 ezer forint a második és 74 ezer forint a harmadik munkahelyen. A munkaidő átlagosan 7,9 óra volt az első, 8,2 óra a második és 8,3 óra a harmadik munkahelyen.

Az első említett munkahelyen a szabályos, teljes közterhet viselő, a legálisan adókimélő és a szabálytalan (valamilyen mértékű adócsalást is involváló) foglalkoztatási formák szinte teljes spektruma megtalálható. A válaszok szerint a teljesen legális foglalkoztatási viszonyok vannak többségben (az AM-könyvesek 67%-át foglalkoztatták így), miközben nyilvánvalóan *a legális adókimélő megoldások voltak a jellemzőek, nem pedig a teljes közterhet viselő foglalkoztatási módok.* Hozzá kell tennünk, hogy *a számlára és zsebbe történő fizetés elterjedtsége sem elhanyagolható a mintában (33%).*

³ A fennmaradó 4% 2008-ban kezdett dolgozni az adott munkahelyen, ez azonban egyértelműen csak kérdezői hibára utalhat, hiszen a 2008. január 1. utáni munkaerő-piaci történetet már nem kellett volna lekérdezni.

A fizetés módja 2007-ben az első munkahelyen

Hogyan kapta a fizetést az első munkahelyén?	Válaszadók száma
minimálbér fölött, teljes összeggel bejelentve	15
minimálbér fölött bejelentve, de kapott zsebbe is	2
minimálbérrel bejelentve, de kapott zsebbe is	1
minimálbérrel bejelentve, annyit is kapott	9
AM-könyvre kapott és ezen felül zsebre	17
AM-könyvre kapott, szabályosan	69
számlára kapott pénzt	9
csak zsebbe kapott pénzt	13
egyéb	3
Összesen	138

A megkérdezettek közül 138 fő említett első munkahelyet, 52 fő másodikat és mindössze 19 fő számolt be harmadik munkahelyről, így (főként a második és harmadik munkahely esetén) az alábbiakban közölt százalékos megoszlások fenntartással kezelendők.

Az első megemléltett munkahelyen a megkérdezettek 50%-a AM-könyvre, szabályosan kapta meg fizetését (lásd a 2.2.3. ábrát), 12%-uk pedig AM-könyvre kapta, de kapott zsebbe is. 11%-uk minimálbér fölött kapott, a teljes összeggel bejelentve, 6,5%-uk pedig minimálbérre volt

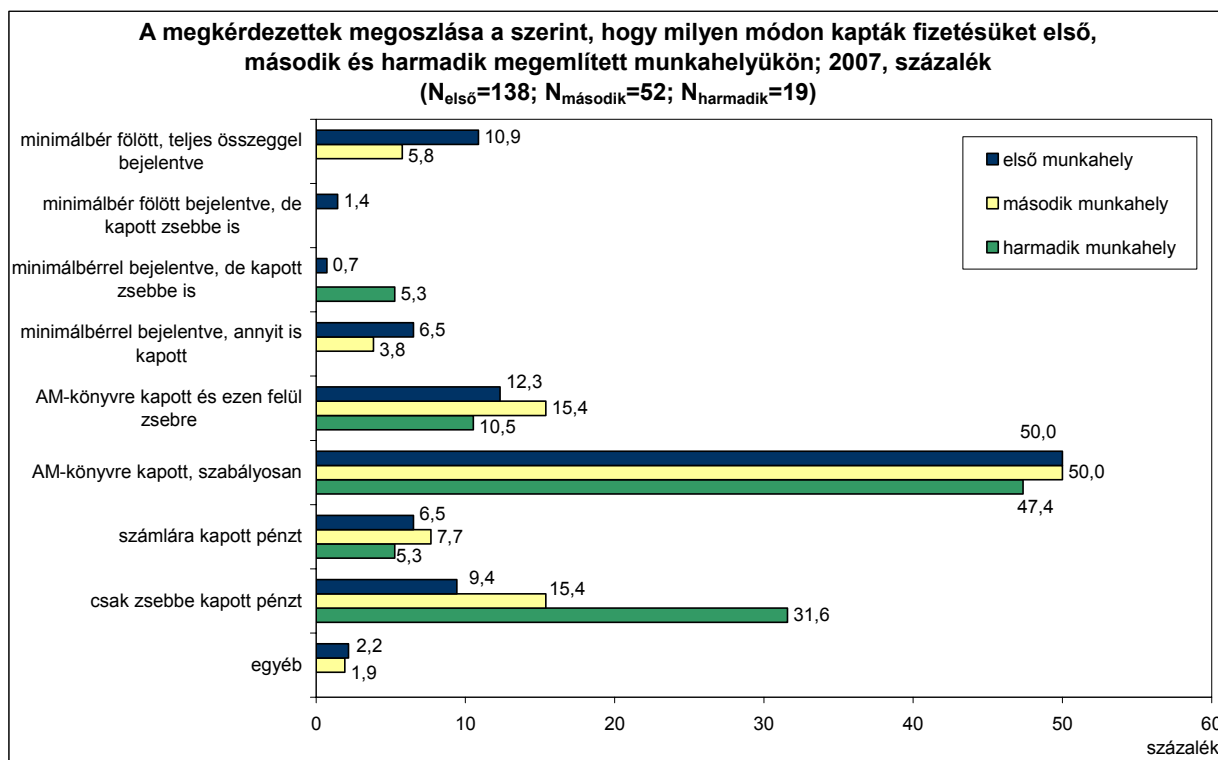
bejelentve és annyit is kapott. A megkérdezettek 6,5%-a számlára kapott pénzt, 9%-uk pedig csak zsebbe kapta fizetését.

A második munkahelyet említő 52 válaszadó fele szabályosan, AM-könyvre kapta fizetését, 15% (8 fő) csak zsebbe kapott, 15% (8 fő) pedig AM-könyvre és zsebbe is kapott.

A harmadik munkahelyet megemlítő 19 személyből 9 fő szabályosan, AM-könyvre kapta fizetését, 6 fő (32%) pedig csak zsebbe kapott pénzt.

2.2.3. ábra

A megkérdezettek megoszlása a szerint, hogy milyen módon kapták fizetésüket első, második és harmadik megemlített munkahelyükön; 2007, százalék (N_{első}=138; N_{második}=52; N_{harmadik}=19)

Mindez arra utal, hogy a munkahely-változtatás gyakoriságának emelkedésével párhuzamosan nő a szürke és fekete foglalkoztatás aránya a mintában.

Az alábbiakban a 2007 januárja és decembere közötti, elsőként említett munkahelyre vonatkozó adatokat közöljük. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a havi nettó bérre vonatkozó

kérdések esetében a kisebb válaszadási arány miatt alacsony, 59 fős esetszámmal dolgoztunk (a munkaidőre vonatkozó kérdésekre pedig 136 fő adott értékelhető választ).

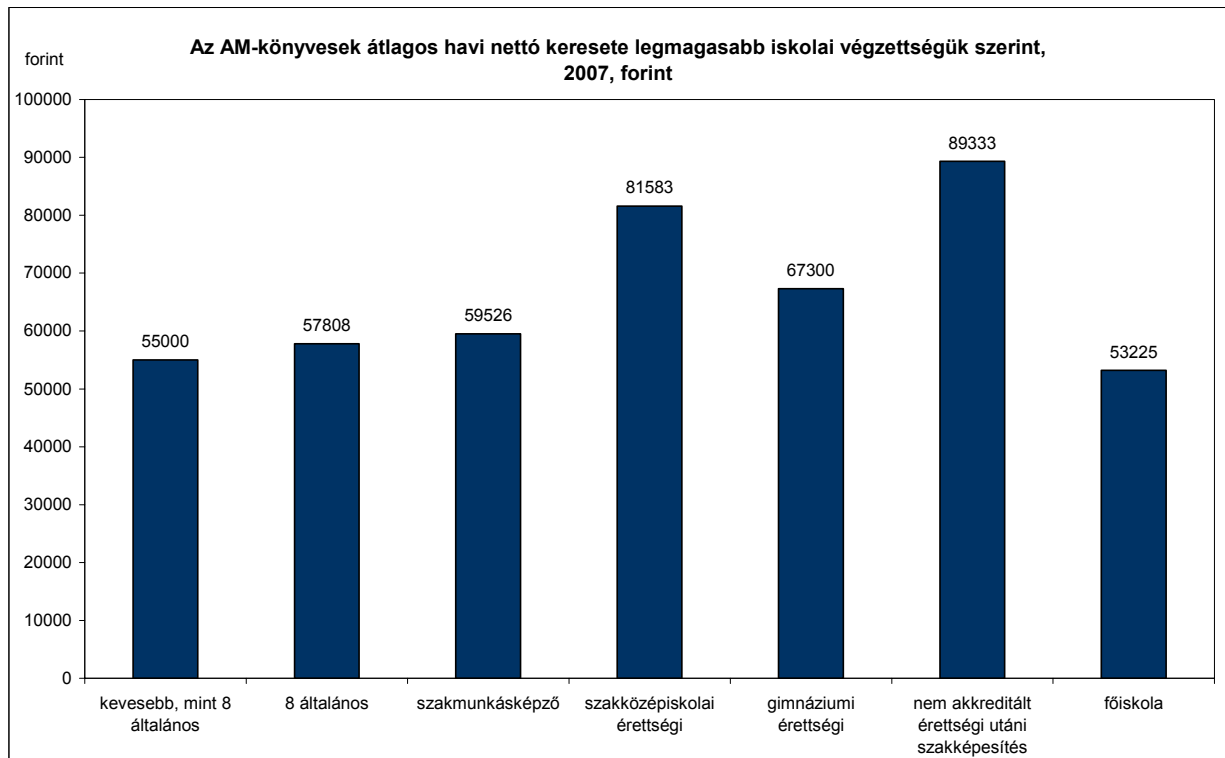
A 2007 januárja és decembere közötti, elsőként említett munkahelyre vonatkozó adatok alapján elmondható, hogy a zömmel szezonális munkát végző alkalmi munkavállalók körében a munkában töltött évek számával és az életkorral csökken az átlagos nettó havi kereset.

A munkanélküliség közvetlen (vagy akár csak közvetett, egy családtag által történő) megtapasztalása és az átlagbér nagysága között is negatív összefüggés rajzolódik ki: azon megkérdezetteknek, akik már voltak életük során munkanélküliek, átlagosan 50 ezer forint volt a nettó keresetük elsőként említett munkahelyükön. Azoknak ugyanakkor, akik még sosem voltak munkanélküliek, 68 ezer forint volt az átlagos bérük. Azoknak, akiknek a családjában van munkanélküli, átlagos nettó havi bérük 6 ezer forinttal alacsonyabb, mint azoké, akiknek nincs munkanélküli családtagja.

Az adatok alapján az is megfigyelhető, hogy a szakképzettséggel nő az átlagos nettó bér (lásd a 2.2.4. ábrát): a legfeljebb 8 általánost végzettek átlagos keresete elsőként említett munkahelyükön 56 ezer forint volt, a szakközépiskolai végzettségűeké 81 ezer forint, a nem akkreditált érettségi utáni szakképesítéssel rendelkezőké pedig 89 ezer forint. Ugyanakkor a magasabb iskolai végzettség pozitív hatása a bérrre a mintában nem érhető tetten egyértelműen: kifejezetten alacsonynak bizonyult a gimnáziumi érettségivel, illetve a főiskolai végzettséggel rendelkezők átlagos nettó keresete (67 ezer, illetve 53 ezer forint). Az egyes végzettségekhez tartozó meglehetősen alacsony esetszámok miatt⁴ azonban nagyon óvatosan kell bánni az ábra értelmezésével.

⁴ Az esetszámok két szélső értéke 17 fő (szakmunkás végzettségűek), illetve 5 fő (főiskolai végzettségűek).

Az AM-könyvesek átlagos havi nettó keresete legmagasabb iskolai végzettségük szerint, 2007, forint

Foglalkoztatotti státusz szerint megfigyelhető, hogy a jelenleg alkalmazotti státuszú, azaz folyamatos bejelentett munkaviszonnyal rendelkező egykori vagy mostani AM-könyvesek átlagos havi nettó keresete 80 ezer forint, a jelenleg is csak időszakosan foglalkoztatott AM-könyveseké pedig csak 58 ezer forint.

Az elsőként említett munkahelyen az átlagos napi munkaidő a 31-40 év óta dolgozóknál 9 óra volt, a többi csoportban pedig 7,2-7,9 óra. Életkort tekintve az 51-60 éveseknél volt megfigyelhető a relatíve magas, 8,9 órás munkaidő, a többi korcsoportban pedig átlagosan 7,2-7,8 órát kaptunk.

Az átlagos munkaidő a szakközépiskolai vagy gimnáziumi érettségivel rendelkező AM-könyvesek esetében átlagosan 8,5-9 óra volt, a legfeljebb 8 általánossal rendelkezőknél pedig csak 7,4 óra.

A jelenleg alkalmazottak átlagosan 7,5 órás, az AM-könyvesek 7,9 órás, a jelenleg munkanélküliek pedig 9,7 órás munkaidőről számoltak be.

2.3. FEKETE- ÉS SZÜRKE MUNKA, MUNKAHELYI KONFLIKTUSOK ÉS MUNKAÜGYI ELLENŐRZÉSEK

A 159 megkérdezettből csak 15 fő, nem egészen 10 % számolt be olyan, a munkaadójával lezajlott konfliktusról, melynek tárgya a feketén történő foglalkoztatáshoz kapcsolódott. Az ilyen konfliktusok egy (kisebb) részében a munkavállalók szürkíteni, nagyobb részében viszont fehéríteni kívánták a munkaadó bérbejelentési gyakorlatát; az alacsony esetszámok miatt azonban ez az összefüggés statisztikailag nem elemezhető. A 15 főből hárman többet szerettek volna kapni zsebbe, öten viszont azt szerették volna elérni, hogy munkaadójuk tényleges bérük addiginál nagyobb hányadát jelentse be, vagy fekete foglalkoztatás helyett bejelentse őket. Az esetek túlnyomó részében a konfliktus nem oldódott meg és a munkavállaló kénytelen volt otthagyni munkahelyét.

A 159 megkérdezettből 40 fő (mintegy 25 %) válaszolta azt, hogy 2007-ben volt valamelyik munkahelyén munkaügyi ellenőrzés és a 40 esetből csak három helyen büntették meg a munkaadót – ami, tekintve az adócsalást megvalósító kifizetések gyakoriságát a mintában, alacsony arálynak tűnik. A háromból két munkaadó – a válaszadó szerint – azóta felhagyott az illegális tevékenységgel.

Azon AM-könyves munkavállalóknak, akik soha nem kapták fizetésüket zsebbe (109 fő), 22%-a jelezte, hogy munkahelyén volt munkaügyi ellenőrzés. Azon megkérdezetteknek, akik alkalmanként kaptak zsebbe (30 fő), illetve akik rendszeresen kaptak papír nélkül fizetést (19 fő), egyharmada számolt be arról, hogy munkahelyén volt munkaügyi ellenőrzés. Ezek az eredmények azt is felvetik, hogy az ilyen ellenőrzések célzása (az ellenőrzendő vállalkozások kiválasztása) nem tekinthető túlzottan jónak.

3. AZ AM-KÖNYVESEK KAPCSOLATA A FEKETEMUNKÁVAL, ILLEGÁLIS FOGLALKOZTATOTTSÁGGAL MUNKAERŐ-PIACI TÖRTÉNETÜK SORÁN

A megkérdezettek 69%-ával soha nem fordult elő, hogy papír nélkül (zsebbe) kapta volna meg jövedelmének legalább egy részét. Ugyanakkor a megkérdezettek mintegy 31 %-ának voltak a zsebbe fizetésre vonatkozó közvetlen tapasztalatai: 18,8%-uk alkalmanként, 12%-uk pedig rendszeresen zsebbe kapta munkabérének egy részét. Azoknak, akikkel ez előfordult (49 fő), 32%-a a teljes összeget, 36%-a kevesebb, mint a felét és 14%-a kevesebb, mint a negyedét kapta ilyen módon.

A számlára történő fizetés, azaz a bérjövdelem vállalkozói bevételnek való feltüntetésére épülő adóarbitrázs jóval szofisztikáltabb adócsökkentő technika a zsebbe fizetésnél, és ezért érthető, hogy a viszonylag gyenge munkaerő-piaci is társadalmi helyzetű AM-könyves mintában ennek elterjedtsége jóval elmarad a zsebbe fizetésétől. Feltehetően az AM könyvesek családjában az átlagnál jóval kisebb a vállalkozási érdekeltséggel rendelkezők aránya, ez valószínűleg szintén csökkenti az ilyen adóarbitrázs előfordulását ebben a munkavállalói körben. A megkérdezettek 83%-ával egyáltalán nem fordult elő, hogy számlára vette volna fel jövedelme egy részét. 7%-uk alkalmanként, 9,4%-uk pedig rendszeresen élt ilyen gyakorlattal. Azoknak, akikkel előfordult, hogy számlára vették fel jövedelmük egy részét (27 fő), 60%-a a teljes összeget és 11%-a kevesebb, mint a negyedét vette fel így.

Az alábbiakban kétváltozós elemzés segítségével vizsgáljuk meg, hogy az AM-könyvvel foglalkoztatott munkavállalók munkaerő-piaci történetük során mennyire kerültek kapcsolatba a be nem jelentett munka, az illegális foglalkoztatás különböző formáival. Először azt vizsgáljuk, hogy milyen gyakran fordul elő, hogy az alkalmazottak jövedelmük egy részét számlára veszik fel és milyen háttérváltozók gyakorolnak hatást erre. Ezután azt figyeljük meg, hogy a megkérdezettek között milyen gyakran fordult elő, hogy jövedelmük egy részét papír nélkül, zsebbe kapták – és milyen magyarázó változók befolyásolják ezt. Végül egy összefoglaló mutató segítségével az adócsalás előfordulását vizsgáljuk meg, tehát azon válaszadók ismérveit, akik elismerték, hogy már dolgoztak valaha illegálisan, illetve csaltak adót.

3.1. SZÁMLÁRA KAPOTT JÖVEDELEM

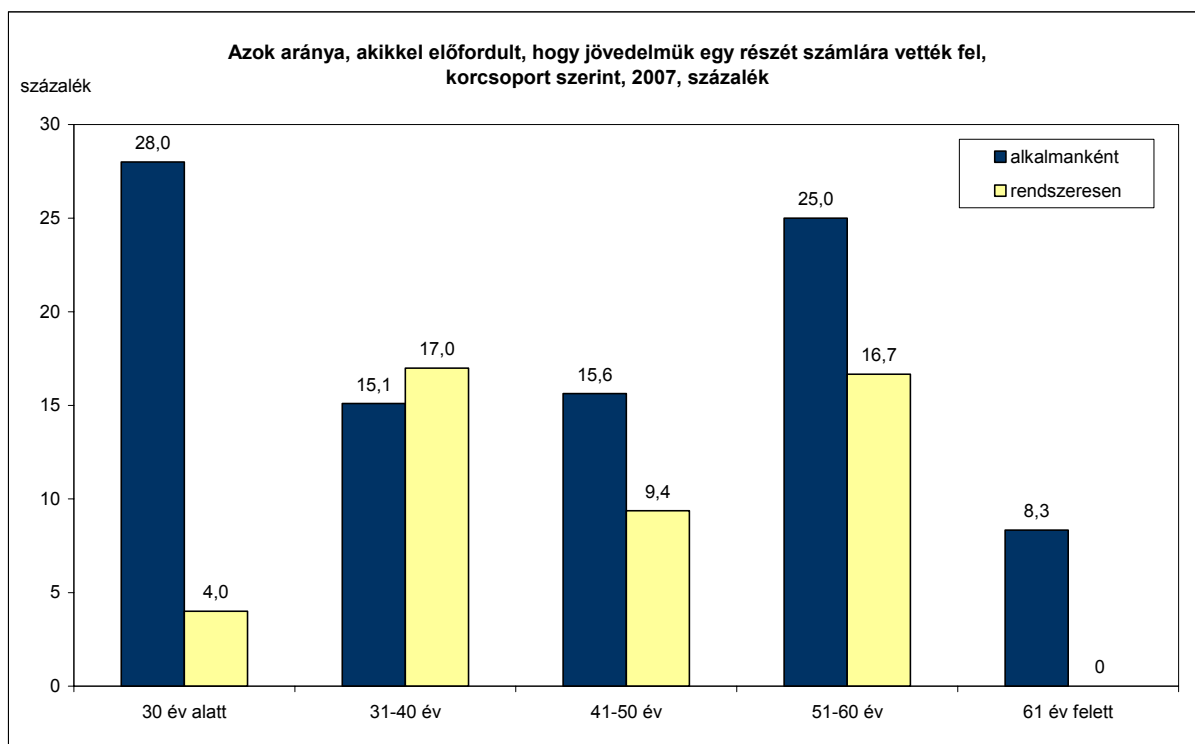
Az alábbiakban a *jövedelmüknek legalább egy részét számlára felvevő AM-könyves foglalkoztatottak jellemzőit vizsgáljuk*. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy az alfejezetben látható ábrákon csak azok arányát ábrázoljuk, akik igennel válaszoltak a kérdőívben feltett kérdésre⁵ és mivel ez a csoport minden esetben kisebbségben volt azokhoz képest, akik nemmel válaszoltak (és a teljes mintaelemszám is csak 159 fő volt), az esetszámok meglehetősen alacsonyok, aminek következtében az összefüggések nem minden esetben szignifikánsak. Úgy gondoljuk azonban, ennek dacára is érdemes lehet százalékos megoszlásokat bemutatni, mivel a kis mintaelemszám ellenére sejthetők ezáltal bizonyos összefüggések, melyek, ha nem is általánosíthatóak, mégis rendelkeznek némi információ tartalommal.

Először az adatokból azt láthatjuk, hogy az iskolai végzettség növekedésével enyhén nő azok aránya, akik rendszeresen vettek fel számlára jövedelmet.

Ha együtt vizsgáljuk az alkalmanként és a rendszeresen számlára is munkajövedelmet felvevőket, korcsoportonkénti arányuk meglehetősen stabil: negyven év alatt mindkét korcsoportban 32% (itt csak a rendszeresen illetve alkalmilag számlázók belső megoszlása tér el), 31 és 50 év között kicsit alacsonyabb, 25%, 51 és 60 között pedig kiugróan magas, mintegy 42%-os a számlázók aránya. Érdekes módon viszont 61 év felettek között az adókímélő jövedelemfelvétel ezen fajtája alig-alig fordul elő. A 3.1.1. ábrán az is látható, hogy a 30 év alatti, illetve 51-60 év közötti munkavállalók között a leggyakoribb (28%, illetve 25%), hogy 2007 folyamán alkalmanként számlára kapták fizetésüket, vagy annak egy részét. A rendszeresen számlázók pedig legnagyobb arányban a 31-40 év közöttiek (17%), illetve az 51-60 év közöttiek (16,7%) csoportjában fordulnak elő.

⁵ „Előfordult-e Önnel 2007-ben, hogy a fizetése egy részét számlára vette fel?”

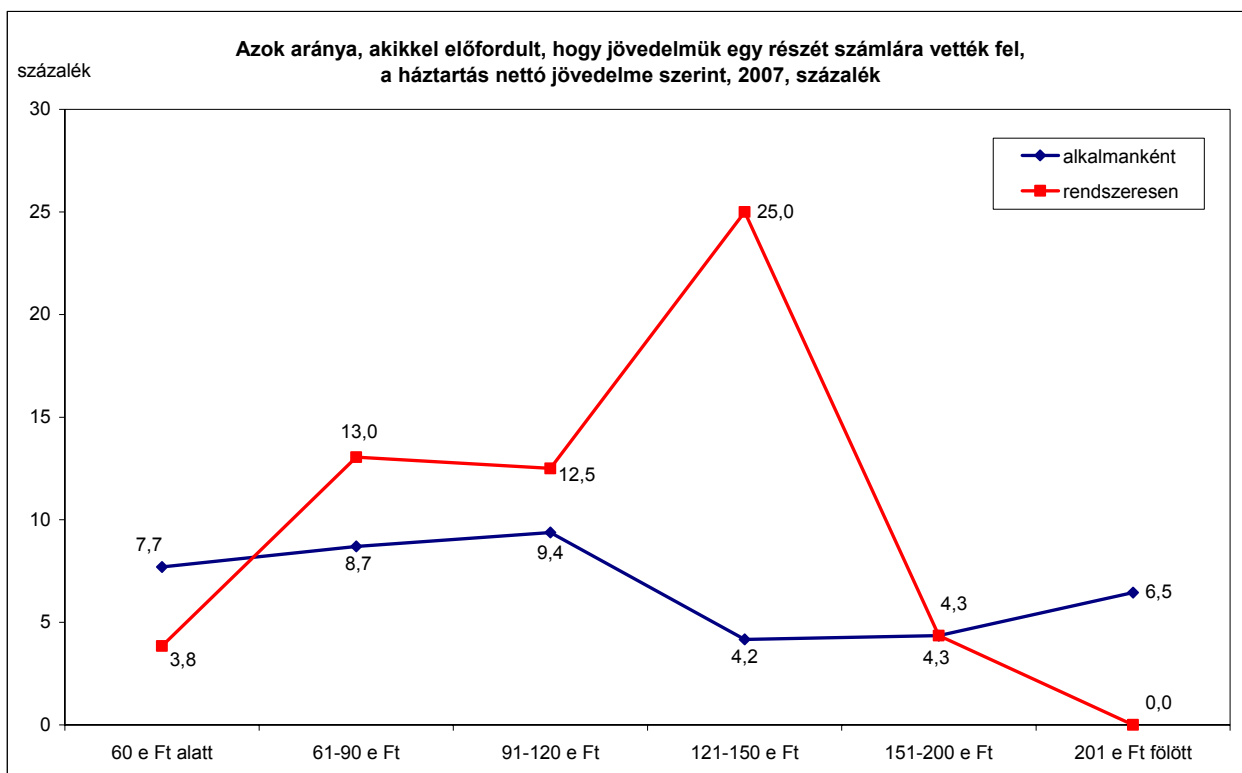
**Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét számlára vették fel,
korcsoport szerint, 2007, százalék**

Ha a nettó háztartási jövedelem szerint vizsgáljuk az adatokat, azt láthatjuk, hogy a legalacsonyabb jövedelműek (60 ezer forint alatt) között csak 3,8% azok aránya, akik 2007 során rendszeresen számlára vették fel fizetésüket. A jövedelem emelkedésével nő ez az arány és a 121 ezer forint és 150 ezer forint közötti kategóriánál (25%-on) tetőzik, majd meredeken lecsökken és a 201 ezer forint fölötti jövedelműek között már egyáltalán nem találtunk ilyen gyakorlattal élő megkérdezettet. Azok aránya pedig, akik csak alkalmanként éltek a számlázás lehetőségével, jóval kisebb jövedelem-kategóriák szerinti eltérést mutat: 4,2% és 9,4% között ingadozik (lásd a 3.1.2. ábrát).

3.1.2. ábra

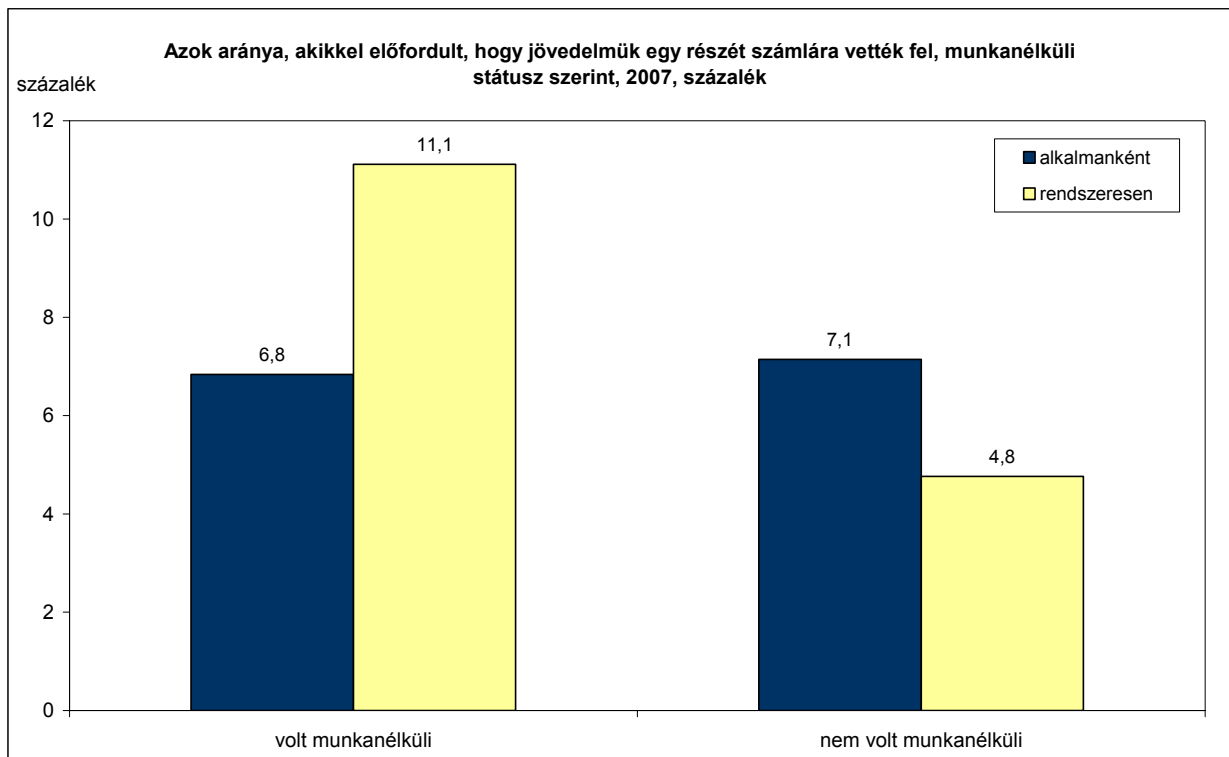
Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét számlára vették fel, a háztartás nettó jövedelme szerint, 2007, százalék

A munkanélküli státusz szerinti bontásból az derül ki, hogy *akik már voltak munkanélküliek életük során, nagyobb arányban (11,1%) számoltak be arról, hogy 2007 során jövedelmük egy részét rendszeresen számlára vették fel, mint akik még nem voltak munkanélküliek (4,8%). Azok aránya viszont, akik csak alkalmanként éltek ezzel a lehetőséggel, nagyjából azonos a két csoport között (csak elhanyagolható mértékben magasabb az arány azok között, akik még nem voltak munkanélküliek) (lásd a 3.1.3. ábrát).*

3.1.3. ábra

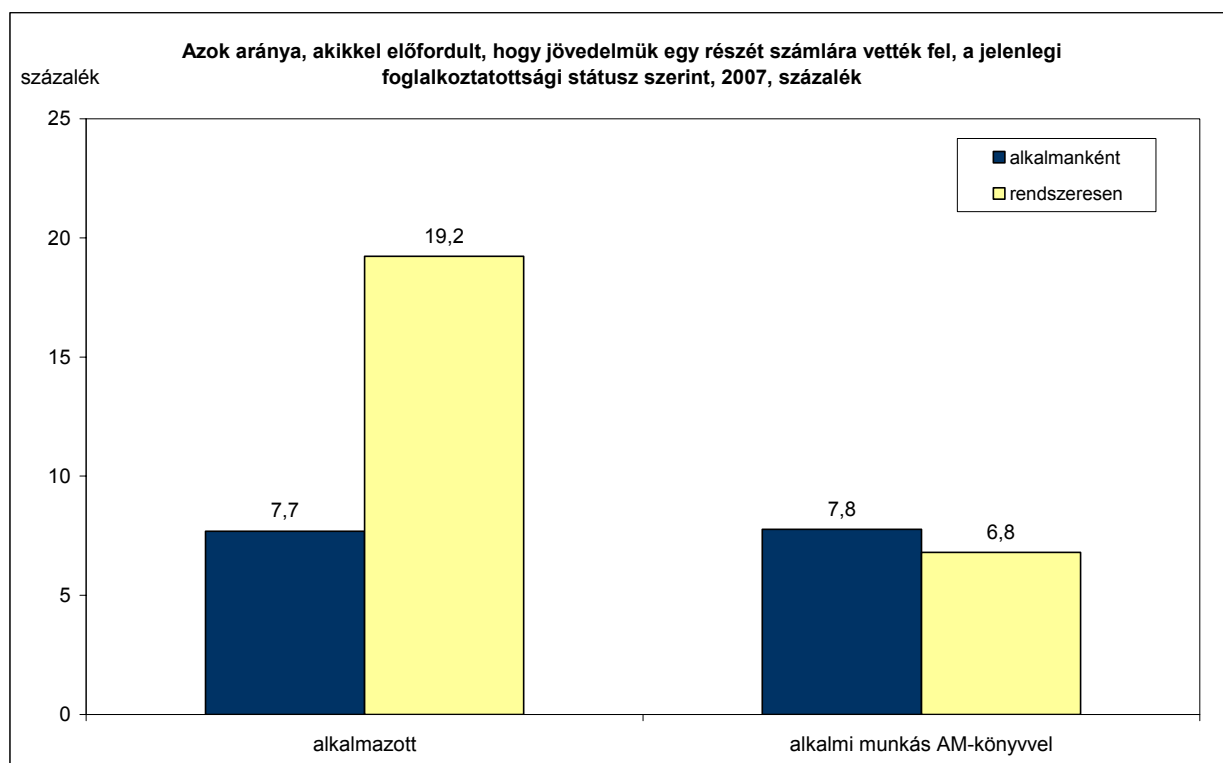
Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét számlára vették fel, munkanélküli státusz szerint, 2007, százalék

A 3.1.4. ábrán látható, hogy a megkérdezettek jelenlegi foglalkoztatottsági státusza szerint az alkalmazottak⁶ között jóval nagyobb arányban vannak, akik 2007 folyamán rendszeresen számlára vették fel fizetésük egy részét, mint a jelenleg AM-könyvvel foglalkoztatott alkalmi munkások (19,2%, illetve 6,8%). Azok aránya pedig, akik csak alkalmanként éltek a számlázás lehetőségével, gyakorlatilag megegyezik az alkalmazottak és az alkalmi munkások között.

3.1.4. ábra

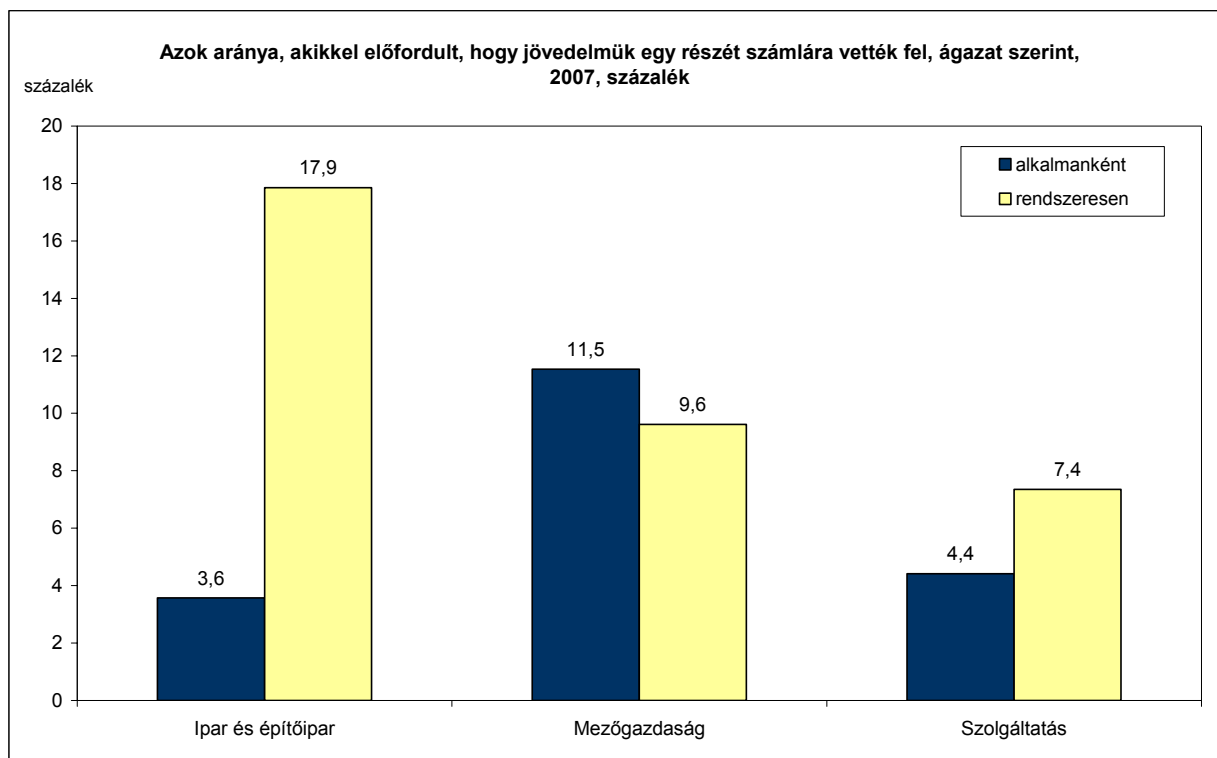
Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét számlára vették fel, a jelenlegi foglalkoztatottsági státusz szerint, 2007, százalék

A 3.1.5. ábrán, az ágazat szerinti megoszlásból látható, hogy a számlázók egyesített aránya az iparban, építőiparban és a mezőgazdaságban gyakorlatilag egyaránt 21% körül van, míg a szolgáltatások körében 11%-os. A csak alkalmanként számlázó munkavállalók aránya a mezőgazdaságban a legnagyobb (11,5%) míg azok aránya, akik jövedelmüket rendszeresen számlára kapják, az iparban és az építőiparban a legmagasabb (17,9%).

⁶ Minden megkérdezett volt AM-könyves az utóbbi három év során, de az ábrán látható „alkalmazottak” a kérdés időpontjában (már) nem rendelkeztek AM-könyvvel

Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét számlára vették fel, ágazat szerint, 2007, százalék

3.2. PAPÍR NÉLKÜL, ZSEBBE KAPOTT JÖVEDELEM

Az alfejezetben azoknak a munkavállalóknak a különböző ismérvek szerinti megoszlását vizsgáljuk, akikkel 2007 folyamán legalább egyszer előfordult, hogy jövedelmüket, vagy annak egy részét papír nélkül, zsebbe kapták.⁷ Ez a gyakorlat a feketegazdaságba való mélyebb involváltságot jelent, mint az előző alfejezetben vizsgált számlázási módszer, mivel a számlázást legfeljebb a szürke foglalkoztatottságba sorolhatjuk be és lehet akár teljesen szabályszerű is, a zsebbe kapott jövedelemmel viszont a munkaadó és a munkavállaló teljes mértékben kibújik mindenfajta adó- és járulékfizetési kötelezettség alól, tehát ezt inkább nevezhetjük *illegális, vagy fekete jövedelemnek*.

⁷ A kérdőív kérdése: „Előfordult-e Önnel 2007-ben, hogy a fizetése egy részét papír nélkül zsebbe kapta?”

Az életkori csoportok szerinti bontásból az derül ki, hogy a papír nélkül, zsebbe kapott jövedelem az 51-60 évesek között a leggyakoribb – azaz ugyanabban a korcsoportban, ahol a számlás kivét is a legelterjedtebb volt.

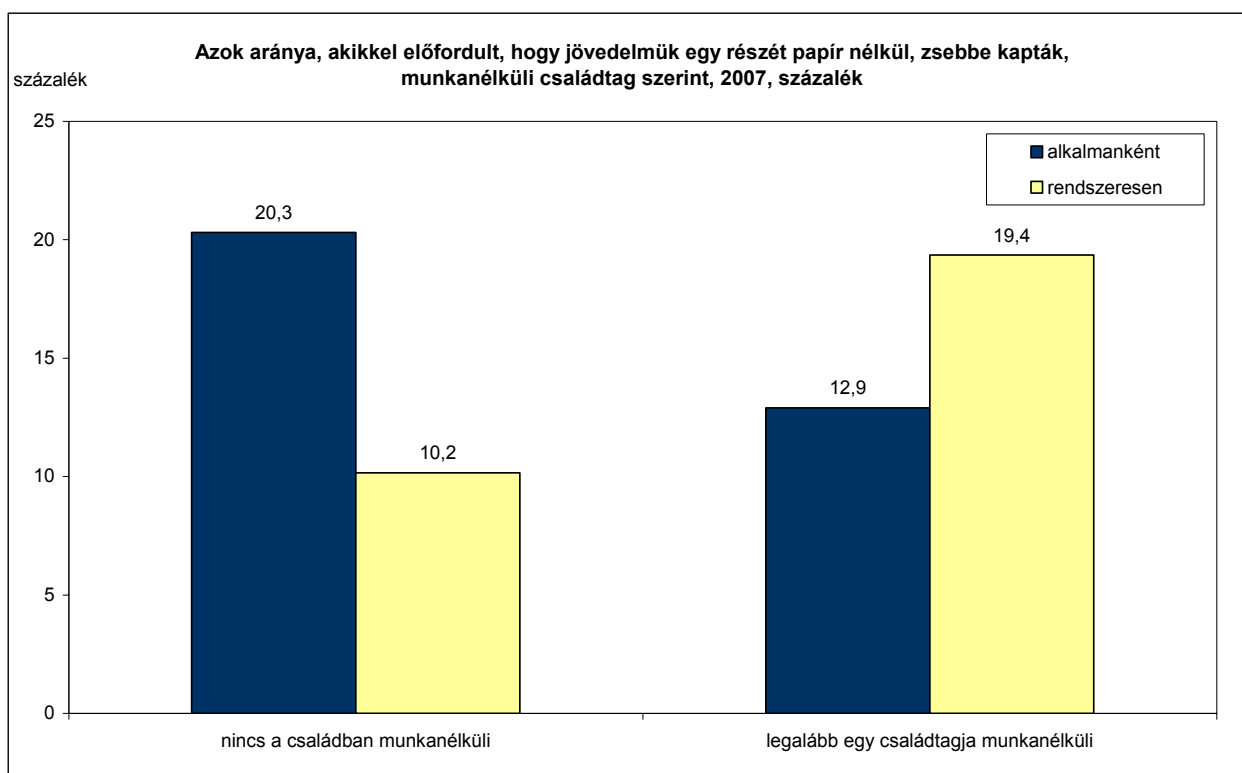
Az alacsony esetszámok miatt nehezen értelmezhetőek az iskolai végzettség szerinti bontás eredményei, de annyi kivehető, hogy a legalacsonyabb és a legmagasabb iskolai végzettség esetében találunk nagyobb arányban olyan munkavállalókat, akik 2007 során zsebbe kapták fizetésük egy részét.

Azok között, akik már voltak munkanélküliek életük során, kissé nagyobb arányban találunk olyanokat, akik 2007 folyamán kaptak zsebbe jövedelmet (33%, illetve 29%).

A 3.2.1. ábrán látható, hogy azon megkérdezettek között, akiknek legalább egy családtagja munkanélküli volt a kérdezés időpontjában, nagyobb arányban (19,4%) kapták fizetésüket rendszeresen zsebbe 2007-ben, mint akik családjában nem volt munkanélküli (10,2%). Azok viszont, akik csak alkalmanként kapták zsebbe jövedelmüket 2007-ben, nagyobb arányban fordulnak elő azok között, akiknek családjában nincs munkanélküli (20,3%).

3.2.1. ábra

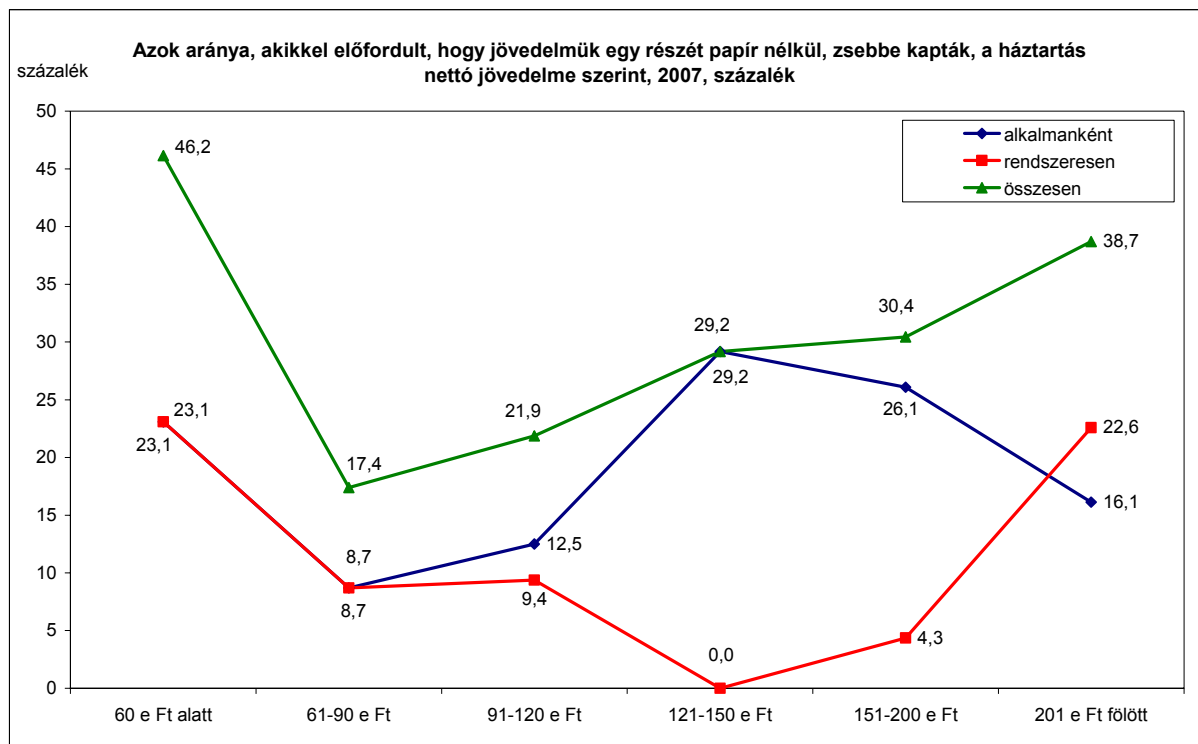
Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét papír nélkül, zsebbe kapták, munkanélküli családtag szerint, 2007, százalék

A 3.2.2. ábrán a nettó háztartási jövedelem szempontjából vizsgáljuk a fekete jövedelem előfordulását, és azt tapasztaljuk, hogy a zsebbe kapott jövedelemre vonatkozó kérdésre⁸ igennel válaszolók együttes megoszlása „fordított J-alakú”, azaz a legalacsonyabb jövedelműek esetében a leggyakoribb a papír nélkül kapott jövedelem, a közepes jövedelműek esetében alacsonyabb ez az arány, majd újra növekedni kezd és a magas jövedelműek csoportjában ismét magas, de kevésbé, mint a legalacsonyabb jövedelmi kategóriában. Hasonló alakú összefüggést talált Girasek – Sik, 2006 az informális-, illetve feketemunkából származó jövedelmek aránya és a háztartások jövedelmi kvintilisei, illetve decilisei között. Tehát egyrészt elmondhatjuk, hogy a legalacsonyabb, illetve legmagasabb jövedelműek között fordul elő legnagyobb arányban a feketemunkából származó jövedelem, másrészt ugyanezekben a csoportokban teszi ki a legnagyobb részt az összes háztartási jövedelmen belül.

3.2.2. ábra

Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét papír nélkül, zsebbe kapták, a háztartás nettó jövedelme szerint, 2007, százalék

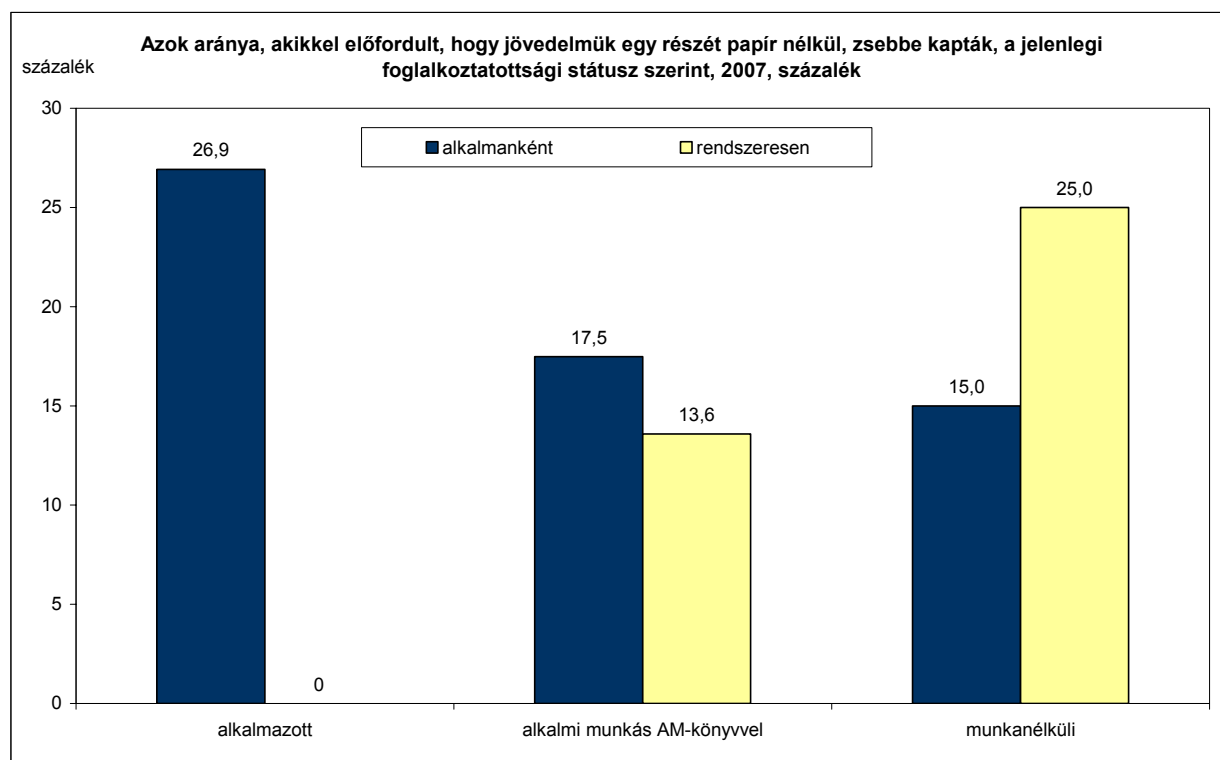
⁸ Előfordult-e Önnek 2007-ben, hogy a fizetése egy részét papír nélkül zsebbe kapta?

Az ábrán azt is megfigyelhetjük, hogy U-alakú összefüggés van a háztartás jövedelme és azok aránya között, akik rendszeresen zsebbe kapták fizetésüket (tehát a legalacsonyabb és legmagasabb jövedelműek esetében a legmagasabb ez az arány), az alkalmanként papír nélkül jövedelmet szerzők esetében eddig fordított U-alakú az összefüggés.

A 3.2.3. ábrán látható, hogy összességében a jelenleg alkalmazottként foglalkoztatottak körében a legkevésbé jellemző a zsebbe fizetés (27%). A jelenleg is alkalmi munkából élők illetve a munkanélküliek körében ennél magasabb, kb. 31 %-os a zsebbe fizetés előfordulása. Amennyiben a zsebbe fizetettek körében azt vizsgáljuk, hogy az ilyen jövedelem-felvétel csak alkalmanként fordul-e elő, illetve rendszeresnek mondható, azt látjuk, hogy a *jelenlegi foglalkozási státuszuk szerint alkalmazottak körében csak az alkalmankénti zsebbe fizetés fordul elő (27%). Az AM-könyvvel rendelkező alkalmi munkások, illetve a munkanélküliek csoportjában ennek előfordulása alacsonyabb (18% illetve 15%), de csak azért, mert körükben a rendszeres fekete jövedelem felvétele meglehetősen elterjedt. A megkérdezett munkanélküliek kaptak leggyakrabban papír nélkül fizetést (25%), lényegesen gyakrabban, mint a jelenleg is AM-könyvvel foglalkoztatott alkalmi munkavállalók (14%).*

3.2.3. ábra

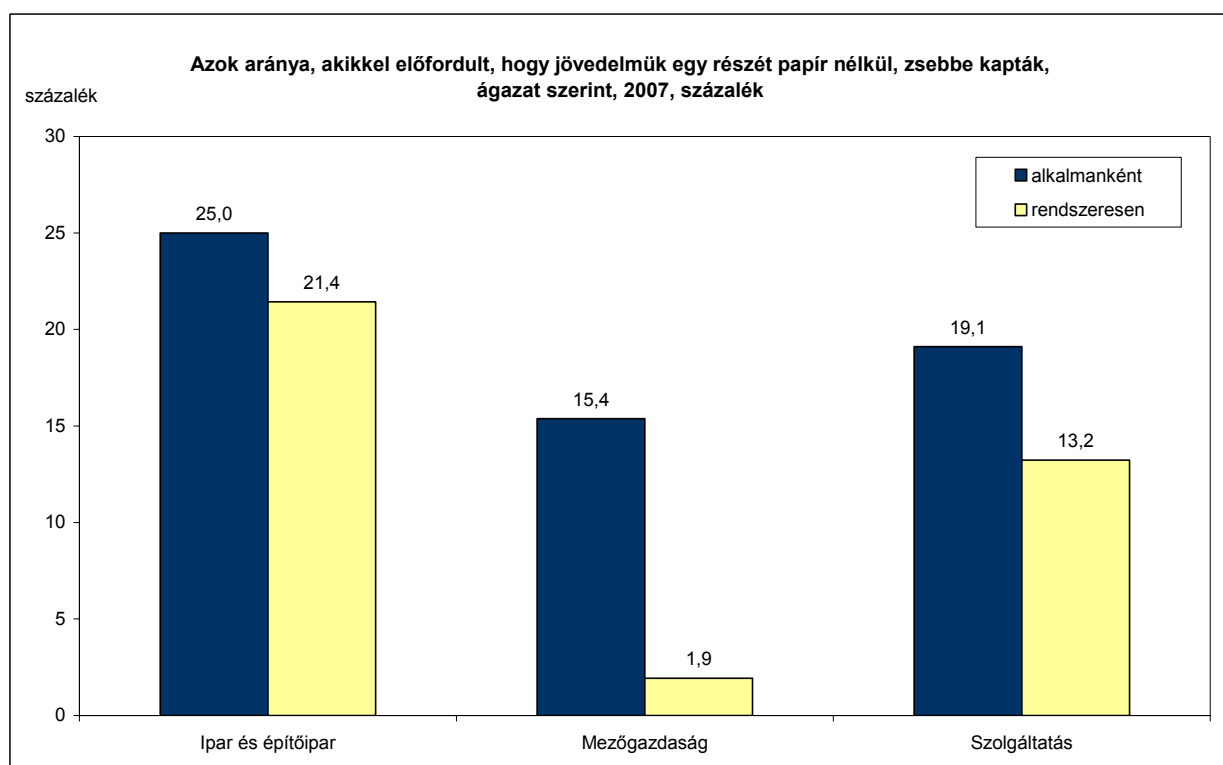
Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét papír nélkül, zsebbe kapták, a jelenlegi foglalkoztatottsági státusz szerint, 2007, százalék

A 3.2.4. ábrán, az ágazatok szerinti bontásból azt láthatjuk, hogy az iparban és építőiparban a legnagyobb azok aránya, akik 2007-ben kaptak zsebbe jövedelmet – alkalmanként, illetve rendszeresen egyaránt (25%, illetve 21%). Az is megfigyelhető, hogy a második legmagasabb arányt mindkét esetben a szolgáltatásoknál kaptuk, holott a jövedelem számlán keresztüli kifizetése ezen ágazat esetében a legritkább (lásd a 3.1.5. ábrát).

3.2.4. ábra

Azok aránya, akikkel előfordult, hogy jövedelmük egy részét papír nélkül, zsebbe kapták, ágazat szerint, 2007, százalék

3.3. ILLEGÁLIS MUNKA, ADÓCSALÁS

A 3.3. alfejezetben egy összefoglaló mutató segítségével próbáljuk megbecsülni, hogy a megkérdezettek különböző ismérvek alapján képzett csoportjai milyen arányban kerültek kapcsolatba a feketegazdasággal illegális munka, illetve adócsalás formájában. Független változónk kétértékű: egyes értéket vesz fel, ha a megkérdezett folytatott adócsalást az első munkahelyen, ahol 2007-ben dolgozott és nullát, ha nem. A kérdésre érdemben válaszolók közül 93-an mondták, hogy nem csaltak adót (67,4%) és 45-en számoltak be adócsalásról (32,6%).

Az életkori bontásból az derül ki, hogy az adócsalásról beszámolók aránya 51-60 éveseknél a legmagasabb. A foglalkoztatottsági státusz szerinti bontásból az látható, hogy az alkalmazottak és az AM- könyves alkalmi munkások esetében csak 30% az adócsalásról beszámolók aránya, a munkanélküliek között viszont közel 70% ez az arány (lásd a 3.3.1. táblázatot).

3.3.1. táblázat

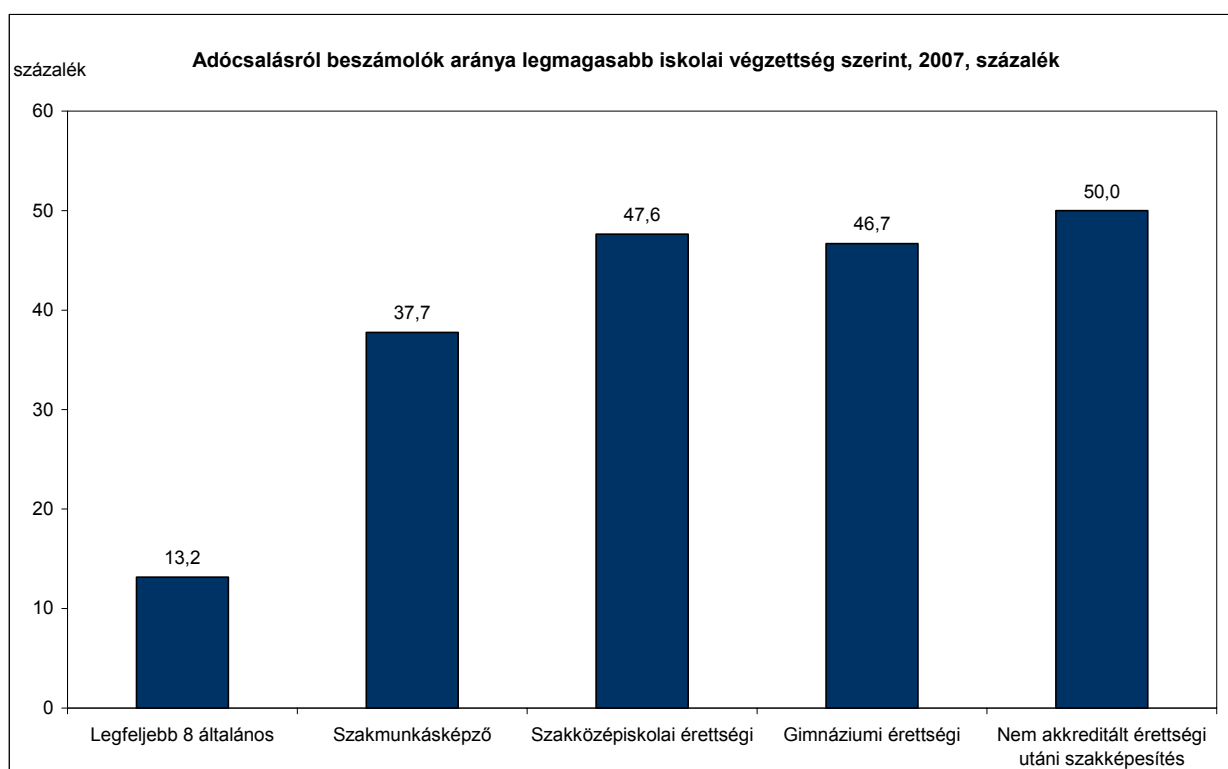
Adócsalásról beszámolók aránya, jelenlegi foglalkoztatottsági státusz szerint, 2007, százalék

	Alkalmazott	Alkalmi munkás AM-könyvvel	Munkanélküli
Nem csalt adót	69,2	70,8	30,8
Adót csalt	30,8	29,2	69,2
Összesen (%)	100,0	100,0	100,0
Esetszám összesen (fő)	26	89	13

A 3.3.1. ábrából látható, hogy az iskolai végzettség növekedésével nő az adócsalók aránya is. A legfeljebb 8 általánost végzettek csoportjában⁹ 13,2%, a szakmunkásképzőt végzettek között pedig 37,7%-a az adócsalók aránya. A szakközépiskolai, illetve gimnáziumi érettségivel rendelkezők között 46-47% körüli ez az arány, a nem akkreditált érettségi utáni szakképesítéssel rendelkezők körében pedig 50%. Itt is fel kell azonban hívnunk a figyelmet, hogy az eredmények érvényessége igen korlátozott az alacsony esetszámok miatt.

3.3.1. ábra

Adócsalásról beszámolók aránya legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2007, százalék¹⁰

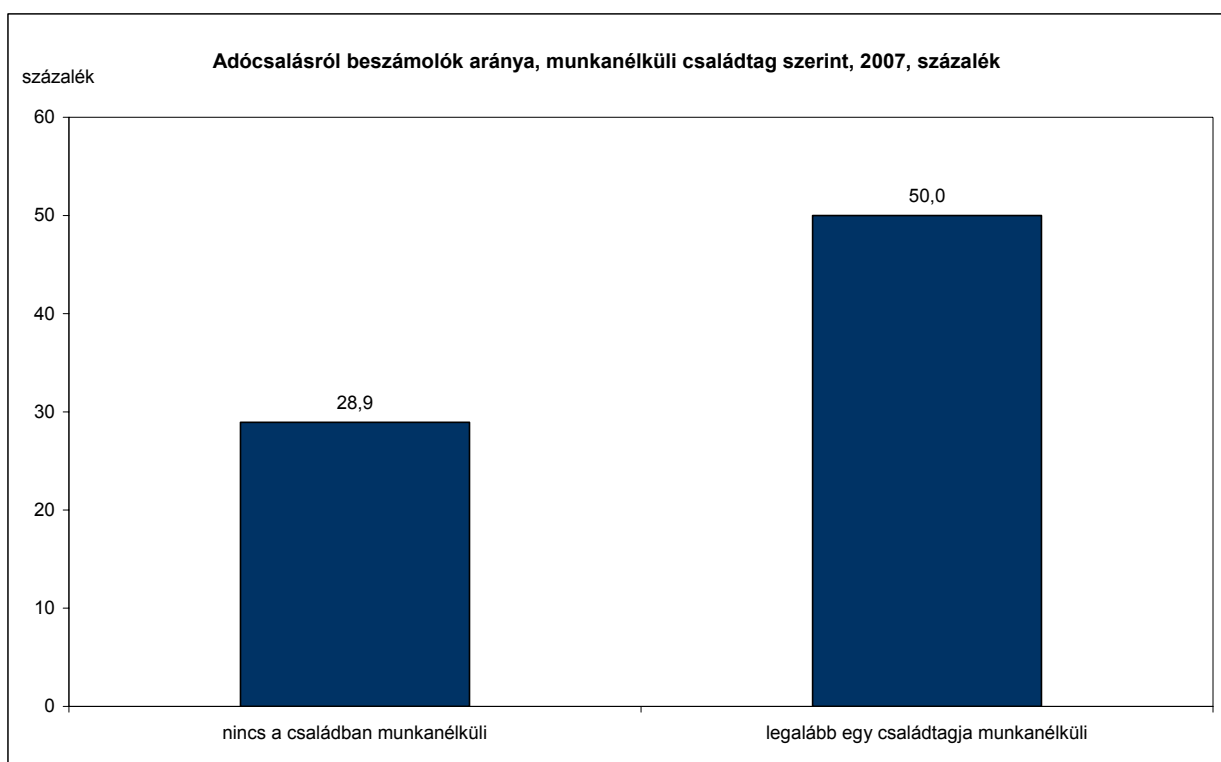
⁹ Összevontuk a 8 általános alatti és a 8 általánost végzett csoportokat.

¹⁰ A felsőfokú végzettségűeket az alacsony esetszám miatt nem jelenítjük meg az ábrán.

Azok a megkérdezettek, akiknek családjában van munkanélküli, jóval nagyobb arányban számoltak be adócsalásról, mint akik családjában nincsen. Azon munkavállalóknak, akiknek legalább egy családtagja munkanélküli, 50%-a csalt adót 2007-ben, azok között pedig, akiknek a családjában senki nincs munka nélkül, 29% ez az arány (lásd a 3.3.2. ábrát).

3.3.2. ábra

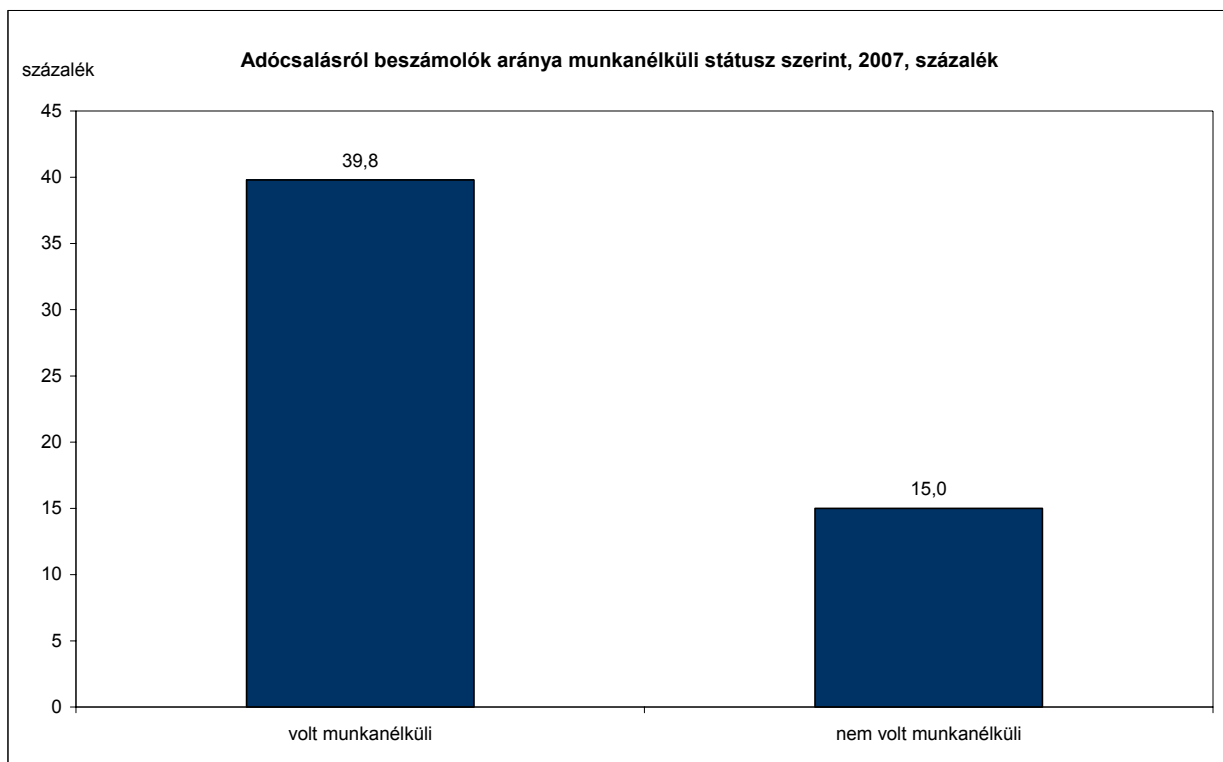
Adócsalásról beszámolók aránya, munkanélküli családtag szerint, 2007, százalék

A munkanélküliség megtapasztalása erősen differenciáló magyarázó változónak bizonyult: azon AM-könyveseknek, akik már voltak munka nélkül életük során, közel 40%-a csalt adót 2007 folyamán, azok között pedig, akik soha nem voltak munkanélküliek, 15% ez az arány (lásd a 3.3.3. ábrát).

3.3.3. ábra

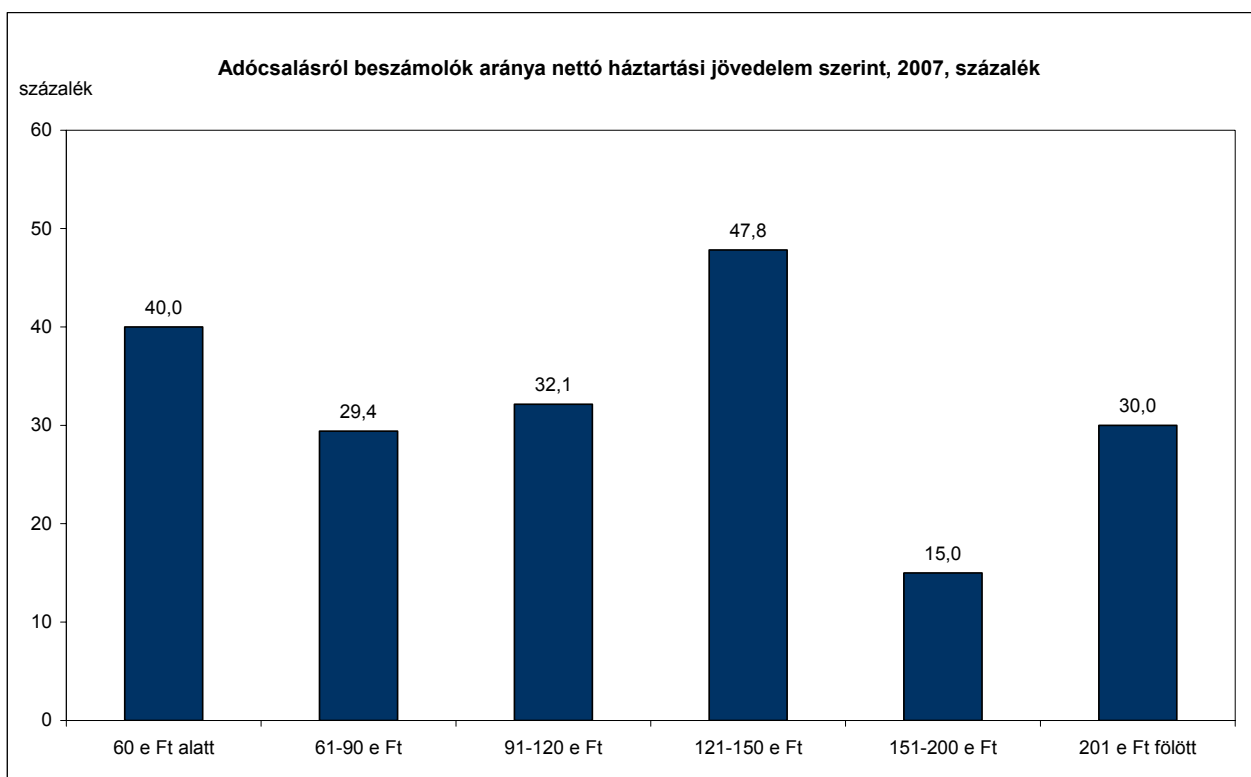
Adócsalásról beszámolók aránya munkanélküli státusz szerint, 2007, százalék

A nettó háztartási jövedelem szerinti bontás esetében nem találunk egyértelmű tendenciát, de az látszik, hogy az alacsonyabb jövedelműek gyakrabban számoltak be adócsalásról, mint a magasabb jövedelműek (lásd a 3.3.4. ábrát).

3.3.4. ábra

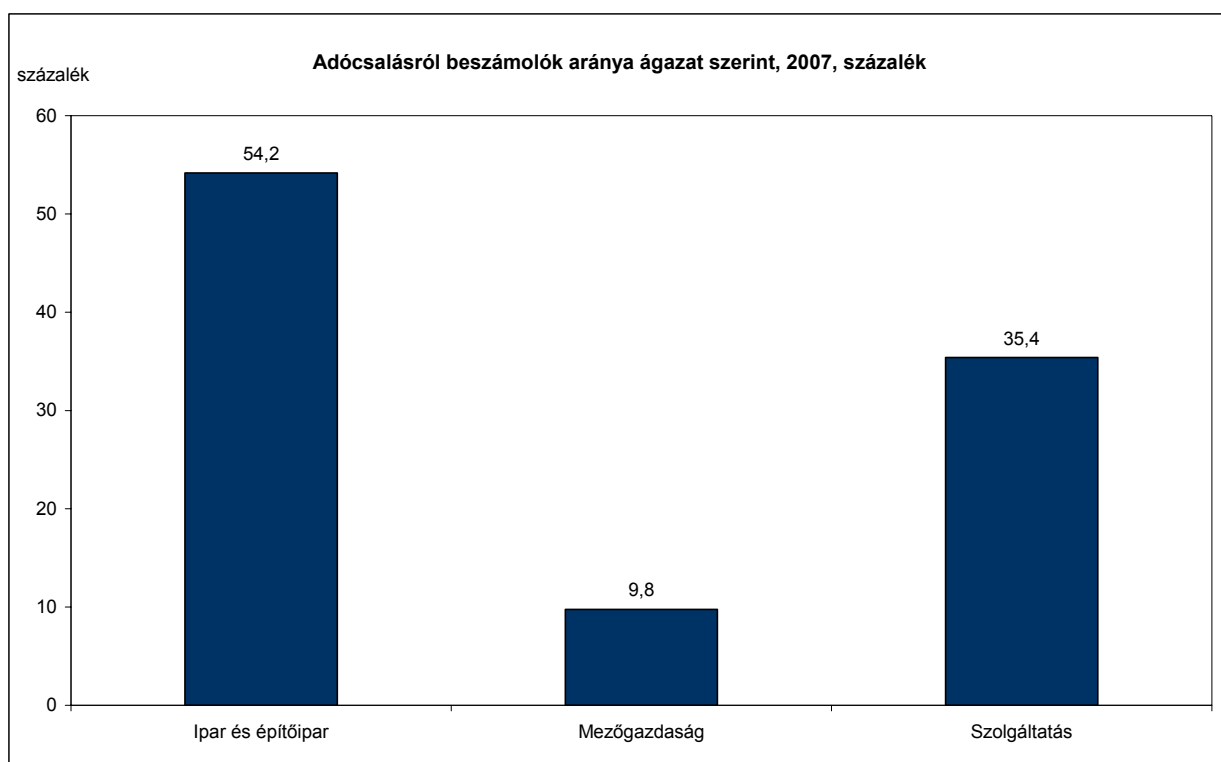
Adócsalásról beszámolók aránya nettó háztartási jövedelem szerint, 2007, százalék

A 3.3.5. ábrán megfigyelhető, hogy az ágazatok közül az iparban és építőiparban messze a legnagyobb az adócsalásról beszámolók aránya (54,2%), a szolgáltatásoknál 35,4% ez az arány, a mezőgazdaságban pedig mindössze 9,8%.

3.3.5. ábra

Adócsalásról beszámolók aránya ágazat szerint, 2007, százalék

4. ÁTVÁLTÁS AZ AM-KÖNYVES ÉS EGYÉB FOGLALKOZTATÁSI FORMÁK KÖZÖTT

Kérdőívünkben néhány olyan kérdést is feltettünk, amelyek arra vonatkoznak, hogy az AM-könyvvel foglalkoztatottak milyen arányban váltanak foglalkoztatottsági formát: milyen gyakran kapnak az AM-könyvesek (nem alkalmi) bejelentett alkalmazotti státuszt munkahelyükön; vannak-e alkalmi munkavállalók, akik korábban feketén dolgoztak ugyanott; esetleg olyanok, akik korábban alkalmazotti státuszban dolgoztak jelenlegi munkahelyükön; illetve a munkaadók kezdeményezésére milyen gyakran alakítják át a bejelentett foglalkoztatást AM-könyves foglalkoztatássá.

Mivel a felsorolt események csak meglehetősen kevés megkérdezett munkaerő-piaci történetében fordultak elő, a kis esetszámok miatt az eredmények inkább csak illusztrációként szolgálhatnak, statisztikai értelemben nem megbízhatóak - néhány összefüggésre azonban így is felhívhatják a figyelmet. A kis esetszámok miatt százalékokat nem közlünk.

- Korábban AM-könyves volt, majd addigi munkáltatójától bejelentett alkalmazotti státuszt kapott: 17 fő
- Korábban feketén dolgozott, majd ugyanannál a munkáltatónál AM-könyves foglalkoztatott lett: 11 fő
- Korábban bejelentett alkalmazotti státusza volt, majd AM-könyves lett: 8 fő
 - o Ebből a 8 esetből a munkaadó kezdeményezésére a dolgozó korábbi bejelentett foglalkoztatását AM-könyves foglalkoztatássá alakították át 6 fő esetében

Eredményeink arra utalnak, hogy vannak minden irányban megfigyelhető a mozgás a teljesen illegális fekete foglalkoztatás, a kedvezményes közterhű szezonális (AM könyves) foglalkoztatás, és a teljesen legális állandó foglalkoztatotti státuszok között. E mozgások tüzetesebb vizsgálata arra utal, hogy az AM könyv foglalkoztatás-fehéritő hatása valamivel erősebb lehet a szürkítő hatásánál!

Magyarázó változóink a megkérdezettek anyagi gondjaira vonatkoznak: szubjektív helyzetértékelés, háztartási nettó jövedelem, és a segélyek aránya a nettó jövedelemben.

Azon megkérdezettek, akik korábban AM-könyvvel dolgoztak, majd bejelentett alkalmazotti státuszt kaptak, az esetek döntő többségében anyagi gondokról számoltak be („beosztással élnek”, „éppen kijönnek”, illetve „hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak”), de egyikük sem nélkülözik. Nettó jövedelmük meglepő módon relatíve magasnak tűnik: a 17 főből nyolcan 201 ezer forint feletti jövedelemről számoltak be és döntő többségük nem kap segélyt. A gazdaságpolitikára vonatkozó állítások közül többségük azokkal értett egyet, hogy „Az állam

kötelessége munkát biztosítani”; „Az embereknek maguknak kell felelősséget vállalniuk sorsukért”; „Az állam kötelessége az ingyenes felsőoktatás biztosítása”, valamint „Az embernek segítenie kell a nehéz helyzetű embertársainak”, tehát többnyire baloldali, etatista értékrend szerint gondolkodnak.

Azon válaszadók többsége, akik korábban feketén dolgoztak, majd AM-könyvesek lettek, szubjektív helyzetértékelésük szerint „éppen kijönnek” fizetésükből. A 11 főből öten nem kapnak segélyt, hármuknál 25% alatt van a segély aránya teljes jövedelmükön belül, hármuknál pedig 25% felett van ez az arány. Nettó háztartási jövedelmük nagyjából egyenletesen oszlik el a teljes skálán, de megjegyzendő, hogy a 11 főből hárman számoltak be 201 ezer forint feletti nettó havi jövedelemről. A gazdaságpolitikára vonatkozó állítások közül többségük azokkal értett egyet, hogy „A munkát nem az államnak kell biztosítani, ezt a munkaerőpiacra kell bízni”; „Az embereknek maguknak kell felelősséget vállalniuk sorsukért”; „A tanulás befektetés, ezért igazságos a tandíj fizettetése”; valamint „Az embernek segítenie kell a nehéz helyzetű embertársainak”, tehát többnyire liberális, szabadpiaci értékrend szerint gondolkodnak.

Azon megkérdezettek, akik korábban bejelentett alkalmazotti státusszal rendelkeztek, majd AM-könyvesek lettek, elmondásuk szerint „beosztással élnek”, „éppen kijönnek” fizetésükből, illetve „hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak”, de egyikük sem nélkülözik. Többségük jövedelme 121 ezer és 150 ezer forint között van és ketten-ketten számoltak be 60 ezer forint alatti, illetve 201 ezer forint feletti nettó havi jövedelemről is. A többségük nem kap segélyt. A gazdaságpolitikára vonatkozó állítások közül többségük azokkal értett egyet, hogy „Az embereknek maguknak kell felelősséget vállalniuk sorsukért”; valamint „Az embernek segítenie kell a nehéz helyzetű embertársainak”, itt nincs egyértelműen jellemző értékrend.

Azon válaszadók, akik munkaadójuk kezdeményezésére korábbi bejelentett státuszukat AM-könyves foglalkoztatássá alakították át, jellemzően „éppen kijönnek” fizetésükből, havi jövedelmük nettó 121 ezer és 150 ezer forint között és nem kapnak segélyt. A gazdaságpolitikára vonatkozó állítások közül többségük azokkal értett egyet, hogy „Az állam kötelessége munkát biztosítani”; „Az embereknek maguknak kell felelősséget vállalniuk sorsukért”; valamint „Az állam kötelessége az ingyenes felsőoktatás biztosítása”, ami inkább baloldali, etatista értékrendre utal.

5. KÖVETKEZETÉSEK

Elemzésünk eredményei arra mutatnak, hogy az alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatott munkavállalók általában a munkaerő-piaci szempontból hátrányosabb helyzetű, alacsonyabb iskolai végzettségű rétegekből kerülnek ki. A munkanélküliség és főként a tartós munkanélküliség nagy arányban sújtja az alkalmi munkavállalói réteget, így elmondható, hogy az alkalmi munkavállalói státusz általában törékeny, gyenge munkaerő-piaci pozícióval jár együtt.

A szürke- és feketemunka láthatóan jelen van az AM-könyvvel foglalkoztatottak életében, de nem egyértelmű, hogy maga a kedvezményes közterhű alkalmi munkavállalás lehetősége az illegális foglalkoztatási gyakorlatát erősítené. Megfigyelhetőek olyan esetek, ahol azt kihasználva, hogy az AM-könyves foglalkoztatás jelenlegi szabályozása meglehetősen alacsony lebukási kockázatú lehetőségeket nyújt a tényleges jövedelem aluljelentésére, illetve egyes munkanapok be nem jelentésére, a korábbi állandó foglalkoztatotti státuszt konvertálják AM-könyvessé, azzal a céllal, hogy takarékoskodjanak a közterheken. Ugyanakkor ennél nagyobb számban találkoztunk olyan esetekkel, ahol a korábban egyértelműen fekete foglalkoztatás valamilyen mértékű fehérítésére használták az AM könyvet, illetve ahol az AM könyves foglalkoztatást egyfajta kvázi-próbaidóként alkalmazták, azaz az AM könyves (sok szürke elemet tartalmazó) munkavállalás az állandó bejelentett munkaviszony előszobája lehetett.

Az eredmények harmadik csoportja az adócsalás megvalósító kifizetések elterjedtsége és az ebben érintett munkavállalók társadalmi-demográfiai jellemzői közötti összefüggésekre vonatkozik. Ezeket a jó áttekinthetőség érdekében egy külön táblázatban is összefoglaltuk (lásd az 5.1. táblázatot).

Az adócsalással kapcsolatos három kérdésre adott válaszok és a válaszadók néhány társadalmi jellemzője közötti összefüggések*

	„Számlára való fizetés”	„Zsebbe való fizetés”	Adócsalás
Iskolai végzettség	+	Nem egyértelmű (fordított U alakú)	-
Nettó háztartási összjövedelem	Nem egyértelmű (fordított U alakú)	Nem egyértelmű (fordított J alakú)	-
Volt-e a kérdezett munkanélküli?	+	+	+
A családban volt-e valaki munkanélküli?	+	+	+
Szektor: ipar	+	+	+
Szektor: építőipar	+	+	+

*: „-” jelenti a fordított irányú kapcsolatot
„+” jelenti az egyenes irányú kapcsolatot

Korábban láthattuk, hogy az iskolai végzettség és a jövedelem hatása nem egyértelmű és nem is lineáris. A számlás kifizetések gyakoribbak a közepes jövedelmű és iskolázottabb munkavállalóknál. Míg az alacsony és a legmagasabb jövedelmű munkavállalók körében ritkább ez a kifizetési forma (fordított U alakú görbe). A zsebbe való fizetésnél pedig éppen ellenkezőleg: az alacsony és a magasabb jövedelmű rétegeknél elterjedtebb és a közepes jövedelműeknél

alacsonyabb (fordított J alakú görbe). Feltehetően ezen összefüggések mögött a két kifizetési forma sajátosságai keresendők: a számlás kifizetés egy a munkavállaló vagy ismerősei tulajdonában lévő vállalkozás létét feltételezi, ami az alacsony iskolai végzettségű, illetve alacsony jövedelmű munkavállalók körében ritkább. A zsebbe való fizetésnél pedig a munkadó-munkavállaló közötti bizalmi kapcsolat és az elvégzett munka jellege (például mennyire tervezhető előre az előállított termék, vagy szolgáltatás iránti kereslet) lehet a döntő. Korábbi kutatások (Czibik-Medgyesi, 2007) arra mutattak rá, hogy a két fajta nem legális kifizetési forma egymás komplementereként fogható fel. Míg a számlás kifizetés a magas iskolai végzettségűek körében gyakoribb: felsőfokú végzettségűek 24%-a, míg a 8 általánost végzettek 10%-a számolt be erről. A zsebbe való fizetés éppen fordítva: a felsőfokú végzettségűek 6%-a, míg a 8 osztályt végzettek 20%-a kap így is fizetést.

Amikor egyenesen az adócsalásra kérdeztünk rá, akkor azt láthattuk, hogy az iskolai végzettség növekedésével nőtt ennek előfordulási valószínűsége, míg a jövedelem esetében fordított kapcsolat feltételezhető: az alacsonyabb jövedelmű munkavállalók említették nagyobb arányban, hogy csaltak adót. Nem tudjuk azonban, hogy ezek az adatok mennyiben az adócsalás bevallására, és mennyiben magára az adócsaló magatartásra vetnek fényt.

A munkahely szektorának hatása az adócsalással kapcsolatos mindhárom indikátor (számlás kifizetés, zsebbe való fizetés, és az adócsalásra való explicit kérdés) esetében egyértelmű: az iparban és az építőiparban foglalkoztatott AM-könyveseknél gyakoribb a nem legális kifizetési formák elfogadása, illetve alkalmazása.

Végül a munkanélküliség és a nem legális kifizetési formák elterjedtsége, illetve elfogadása közötti pozitív összefüggésre kell felhívni a figyelmet. Pontosabban úgy fogalmazhatunk, hogy azon személyek, akik erősebben érzik fenyegetve magukat attól, hogy munkanélküliek lehetnek, vagy azért mert valaha már voltak munka nélkül, vagy mert közvetlen hozzátartozójuk munkanélküli, gyakrabban fogadják el a nem legális fizetési formákat, illetve fogadják el a nem legális foglalkoztatotti státuszt. Ez a megfigyelés rávilágít a lokális munkaerőpiacokon a munkanélküliség és a rejtett gazdaság között érvényesülő összefüggésre: a munkanélküliség növeli az adócsalás melletti foglalkoztatási formák elfogadottságát és elterjedtségét. Ezzel együtt egy fordított összefüggés is érvényes lehet: a munkanélküliség csökkentését és alacsony szintjét elérő kormányzati politikák közvetett hatása lehet a nem legális foglalkoztatás elterjedtségének csökkentése is, ha az előbbi csökkenti a munkavállalók munkanélküliségtől való fenyegetettségét. Másrészt mindez figyelmeztető lehet az olyan kormányzati politikák számára, amelyek velejárója a munkanélküliség akár átmeneti növekedése – ez a fentiek szerint közvetetten az adócsalás melletti foglalkoztatási formák terjedését segíti elő.

HIVATKOZÁSOK

- Babbie. Earl (2000): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest
- Csanády Márton Tamás, Kmetty Zoltán, Kucsera Tamás Gergyely , Személyi László és Tarján Gergely (2008). A magyar képzett migráció a rendszerváltás óta, Magyar Tudomány, 2008. május, 603-616 o.
- Czibik Ágnes és Medgyesi Márton (2007) A lakosság nyugdíjjal kapcsolatos megtakarítási tudatossága és hajlandósága - Egy lakossági kérdőíves felvétel elemzése, MKIK GVI, Budapest, 71 o.
- Dobos Krisztina és Dr. Szilágyiné Baán Anna (2008): Szerkezeti feszültségek – szakképzettek kereslete és kínálata a munkaerőpiacon. A Sátoraljaújhelyi kistérség munkaerőpiacának elemzése, kézirat, MKIK GVI, Budapest,
- Fazekas Károly és Semjén András (2008): A rejtett gazdaságban való részvétel és csökkentésének kormányzati eszközei, MTA-MeH. Stratégiai kutatások 2007-2008, Kutatási jelentések, Budapest, .213-233. o.
- Girasek Edmond és Sik Endre (2006): Munkaerőpiac és informális jövedelem, in Társadalmi Riport 2006, Társadalmi és Emberi Erőforrás Intézet, Budapest, 65-85. o.
- Semjén András és Tóth István János (2004) Rejtett gazdaság és adózási magatartás. Magyar közepes és nagy cégek adózási magatartásának változása 1996-2001, Közgazdasági Szemle, LI. évf. 2004. június (560-583. o.)
- Semjén András,- Tóth István János és Fazekas Mihály (2008) Alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás munkaadói és munkavállalói interjúk tükrében, MTA KTI, MT-DP - 2008/10

--	--	--	--	--

sorszám

AM könyves foglalkoztatottak_2008

A válaszadás önkéntes!

A TELEPÜLÉS TÍPUSA: 1 – Budapest
2 – megyei jogú város
3 – más város
4 – község

MEGYE: 1 – Szabolcs-Szatmár-Bereg
2 – Győr-Moson-Sopron
3 – Budapest

Település neve: Budapesten kerület:

--	--

*Kijelentem, hogy a kérdezés szabályainak megfelelően
jártam el.
Az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át,*

Kérdező aláírása:

--	--	--	--	--

kérdezői igazolványszám

KÉRDEZÉS KEZDETE: 2008. hó. nap óra perctől

1. Az elmúlt három évben rendelkezett-e Ön AM könyvvel?

1 – igen

2 – nem

→ **KÉSZÍTS HELYETTE MÁSIK INTERJÚT!**

2. Ön melyik évben született?

19 évben

X –

3. A kérdezett neme: 1 – férfi 2 – nő

4. Mi az Ön családi állapota?

NÖTLEN/HAJADON 1 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa

2 – nőtlen, hajadon, élettárssal él

HÁZAS 3 – házassal, házastárssal él

4 – házassal, élettárssal él

5 – házassal, de külön élnek, nincs élettársa

ELVÁLT 6 – elvált, nincs élettársa

7 – elvált, élettárssal él

ÖZVEGY 8 – özvegy, nincs élettársa

9 – özvegy, élettárssal él

X –

5. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- 01 – kevesebb, mint 8 általános
 02 – 8 általános
 03 – szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül
 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi
 05 – gimnáziumi érettségi
 06 – érettségit követő, felsőfokra nem akkreditált szakképzés; középfokú technikum
 07 – akkreditált felsőfokú szakképzés; felsőfokú technikum
 08 – főiskola
 09 – egyetem
 10 – egyéb, és pedig:
 99 – NT X –

6. Mikor fejezte be a legmagasabb iskolai végzettségét jelentő iskolát?

Dátum:évben
 X –

7. Milyen tanfolyamot vagy tanfolyamokat végzett azóta? Mikor végezte el?

	Tanfolyam neve	Végzés éve
a.	X –	X –
b.	X –	X –
c.	X –	X –

0 – nem végzett tanfolyamot

8. Melyik évben kezdett el dolgozni? Az iskolához köthető esetleges gyakornoki állásokat ne vegye figyelembe

..... évben
 9 – NT X –

9. Összesen hány munkahelyen dolgozott eddig? A gyakorlati képzés ideje alatt végzett munkát ne számítsa bele!

..... munkahelyen
 99 – NT X –

10. Milyen szektorokban voltak ezek a munkahelyek?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

- 01 – ipar
 02 – építőipar
 03 – bányászat, energia, gyárpar
 04 – mezőgazdaság, erdő-, és vízgazdálkodás, halászat
 05 – közlekedés, szállítás, hírközlés
 06 – kereskedelem
 07 – pénzügyi szolgáltatás, biztosítás
 08 – egyéb szolgáltatás (pl. számítástechnikai tevékenység, fodrászat)
 09 – közigazgatás, védelem, politika
 10 – egészségügy
 11 – kultúra, oktatás, tudomány, egyház
 12 – egyéb:
 X –

11. Dolgozott-e már külföldön?

1 – igen 2 – nem X –

12. Amióta elkezdett dolgozni volt-e munkanélküli?

1 – igen 2 – nem → 15 - RE X –

13. Hány alkalommal volt munkanélküli?

..... alkalommal
99 – NT X –

14. Összesen hány hónapig volt munka nélkül?

..... hónapig
888 – kevesebb mint 1 hónapig
999 – NT X –

MINDENKITŐL!

15. Ön jelenleg...

- 1 – alkalmazott,
 - 2 – vállalkozó,
 - 3 – alkalmi munkás AM könyvvel,
 - 4 – alkalmi munkás AM könyv nélkül,
 - 5 – munkanélküli, vagy
 - 6 – tanuló?
-
- 7 – egyéb (GYES, GYED, háztartásbeli stb.)
9 – NT X –

16. HA ALKALMAZOTT (előző kérdés 1-es kód)

Milyen munkaszerződése van Önnek?

- 1 – Határozatlan idejű,
 - 2 – határozott idejű, vagy
 - 3 – megbízási szerződéssel foglalkoztatják?
-
- 9 – NT X –

17.-19. HA DOLGOZIK (15. kérdés 1-4. kód)

17. Tervezi-e, hogy a következő félévben munkahelyet vált?

1 – igen 2 – nem → **20 - RA** ← 9 – NT X –

18. Miért szeretne munkahelyet váltani?

RÉSZLETESEN ÍRD LE!

.....
9 – NT X –

19. Milyen állást keres?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

- 1 – Olyat, ahol a jelenlegi szakmájában, vagy
 - 2 – olyat, ahol másik szakmában kell dolgoznia?
-
- 9 – NT X –

MINDENKITŐL!

20. Hány munkahelye volt Önnek 2007. januárja és 2007. decembere között? Ha csak néhány napot dolgozott valahol, azt is vegye figyelembe!

..... munkahelye 99 – NT X –

21. Kezdjük azzal a munkahelyével, ahol 2007-ben legelőször dolgozott.

HA 2007. DECEMBER 31. ELŐTT SZÜNT MEG A MUNKÁJA: Ezt követően mikor kezdett megint dolgozni?

HA ELÉRKEZTEK 2008. JANUÁRJÁIG, NEM KELL TOVÁBB KÉRDEZNI!

	Mikor kezdett itt dolgozni?	Mikor szűnt meg a munkája ezen a helyen?	Mi (volt) az Ön munkaköre?	HA 1 HÓNAPNÁL HOSSZABB IDEIG DOLGOZOTT OTT: Mennyi (volt) a havi nettó bére? Ha órabéres (volt) havi 180 órával számoljon!	Hány órás (volt) a munkaidő?	Milyen módon kapta a fizetését?
	DÁTUM	DÁTUM	ÍRD LE!	HA 1 HÓNAPNÁL RÖVIDEBB IDEIG DOLGOZOTT OTT: Mennyi volt a napi keresete?	óra/nap	KÓD
1.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
2.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
3.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
4.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
5.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –

6.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
7.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
8.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
9.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
10.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
11.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –
12.	év hó nap 99 - NT	év hó nap 55 – jelenleg is itt dolgozik 99 - NT	X –	VAGY	Ft/hó Ft/nap X –	óra X –	X –

KÓD A FIZETÉSI MÓDHOZ:

- 1 – minimálbér fölött keresett, a teljes összeggel be volt jelentve
- 2 – minimálbér fölötti keresettel volt bejelentve, de kapott ezen felül zsebbe is pénz
- 3 – minimálbérrel volt bejelentve, de kapott ezen felül zsebbe is pénz
- 4 – minimálbért kapott, a teljes összeggel be volt jelentve
- 5 – AM könyvre kapott jövedelmet, de kapott ezen felül plusz pénz zsebbe is
- 6 – AM könyvre kapott jövedelmet, a teljes összeg szabályosan be volt írva

- 7 – számlára kapta a pénzét
- 8 – csak zsebbe kapott pénzt (nem volt bejelentve és az AM könyvet sem használta)
- 9 – egyéb (pl. bejelentett bér és ezen felül számla)

22. Az Ön alkalmi munkából származó jövedelme mellett milyen egyéb jövedelemmel rendelkezett 2007 során?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

- 1 – bejelentett főállás
2 – nyugdíj
3 – munkanélküli segély
4 – tanulói ösztöndíj
5 – egyéb, éspedig:
6 – csak alkalmi munkából volt jövedelme
9 – NT X –

24 - RE

23. Az Ön alkalmi munkából származó jövedelmén felüli bevétele mekkora összeget tett ki 2007 során átlagosan (12 hónapra elosztva)?

..... Ft/hó

9 – NT X –

24. Előfordult-e Önnel **2007-ben**, hogy a fizetése egy részét **számlára vette fel**?

- 1 – Nem;
2 – igen, alkalmanként;
3 – igen, rendszeresen.

9 – NT X –

26 - RA

25. Egy átlagos hónapban nettó fizetése mekkora részét vette fel számlára?

- 1 – Kevesebb, mint a negyedét,
2 – kevesebb, mint a felét,
3 – kevesebb, mint a háromnegyedét,
4 – több, mint a háromnegyedét, vagy
5 – a teljes fizetését számlára vette fel?

9 – NT X –

26. Előfordult-e Önnel **2007-ben**, hogy a fizetése egy részét **papír nélkül zsebbe kapta**?

- 1 – nem
2 – Igen, alkalmanként
3 – Igen, rendszeresen

9 – NT X –

28 - RA

27. Egy átlagos hónapban nettó fizetése mekkora részét kapta zsebbe?

- 1 – Kevesebb, mint a negyedét,
2 – kevesebb, mint a felét,
3 – kevesebb, mint a háromnegyedét
4 – több, mint háromnegyedét, vagy
5 – a teljes fizetését zsebbe kapta?

9 – NT X –

28. Ön 2007-ben 100 forintnyi jövedelméből hány forintot fizetett be **adó és járulékok formájában**?

..... Ft-ot

000 – nem adózott
999 – NT X –

29. Volt-e vitája az elmúlt év során (valamelyik) munkaadójával arról, hogy munkabére mekkora részét kapja zsebbe?

1 – igen 2 – nem → **32 - RE** ← 9 – NT X –

30. Ön mit szeretett volna elérni?

1 – Azt, hogy nőjön a fizetésének az a része, amit zsebbe kap, vagy
2 – azt szeretett volna, hogy kevesebbet kapjon zsebbe, és a munkáltatója adót fizessen (vagy több adót fizessen) Ön után?

3 – egyéb válasz, éspedig:
X –

31. Hogyan oldódott meg ez a konfliktus?

RÉSZLETESEN ÍRD LE, UTÁNA KÓDOLD!

1 – teljes egészében sikerült elérnie azt, amit akart
2 – csak részben sikerült elérnie azt, amit akart
3 – egyáltalán nem sikerült elérnie azt, amit akart.
4 – egyéb válasz
9 – NT X –

32. Előfordult-e (valamelyik) munkahelyén 2007. során munkaügyi ellenőrzés?

1 – igen 2 – nem → **36 - RA** ← 9 – NT X –

33. Milyen következménnyel zárult a munkaügyi ellenőrzés?

1 – Megbüntették a munkaadóját, vagy
2 – nem büntették meg a munkaadóját?

9 – NT X –

34.-35. HA MEGBÜNTETTÉK A MUNKAADÓT (előző kérdés 1-es kód)

34. Felhagytak-e az illegális tevékenységgel azóta?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

35. Az, hogy megbüntették a munkaadót okozott-e feszültséget a munkavállalók és a munkaadó között?

1 – igen 2 – nem 9 – NT X –

MINDENKITŐL!

36. Kérem gondoljon a legutóbbi AM könyves munkahelyére! Ez a munkahely milyen ágazathoz tartozik / tartozott?

01 – ipar	08 – egyéb szolgáltatás (pl. számítástechnikai tevékenység, fodrászat)
02 – építőipar	09 – közigazgatás, védelem, politika
03 – bányászat, energia, gyáripar	10 – egészségügy
04 – mezőgazdaság, erdő-, és vízgazdálkodás, halászat	11 – kultúra, oktatás, tudomány, egyház
05 – közlekedés, szállítás, hírközlés	12 – egyéb:
06 – kereskedelem	X –
07 – pénzügyi szolgáltatás , biztosítás	

37. És ez a munkahely...

- 1 – teljes mértékben magyar tulajdonban van/volt,
2 – csak részben,
3 – vagy nincs benne magyar tulajdon, teljes egészében külföldi tulajdonban van /volt?
9 – NT X –

38. Hány főt foglalkoztatott átlagosan az Ön munkahelye?

- 1 – 10 főt, vagy annál kevesebbet
2 – 11 és 24 fő között
3 – 25 és 100 fő között
4 – 101 és 500 fő között
5 – 500 fő felett
9 – NT X –

39. Mettől meddig dolgozott legutóbb AM könyvvel ezen a munkahelyen?

- 20.....évhónaptól 20.....évhó.....napig
99 – NT X – 55 – jelenleg is AM könyvvel dolgozik itt

40. Hogyan találta ezt a munkahelyet?

- 1 – családtagok, ismerősök segítségével
2 – tanulmányi szerződés alapján
3 – újsághirdetés útján
4 – internetes állásközvetítő útján
5 – munkaügyi központ/kirendeltség segítségével
6 – egyéb módon, és pedig:
9 – NT X –

TÖBB VÁLASZ LEHET!

41. Mekkora volt a nettó órabére?

- Ft/óra
9 – NT X –

42. Hány órát dolgozott naponta?

- órát
99 – NT X –

43. Hol tartották az AM könyvet?

- 1 – Általában Önnél volt a munkavégzés helyén,
- 2 – általában az irodában volt, vagy
- 3 – általában otthon tartotta, csak elszámoláskor vitte magával?

9 – NT X –

44. Milyen rendszerességgel végeztek bejegyzést az AM könyvbe?

- 1 – Minden munkanap elején,
- 2 – minden munkanap végén,
- 3 – több munkanap bejegyzését egyszerre jegyezték be, vagy
- 4 – egy alkalommal a foglalkoztatás végén?

5 – más módon, éspedig:

9 – NT X –

45. Milyen rendszerességgel írta alá az AM könyvet a munkavégzés során?

- 1 – Minden munkanap elején írta alá,
- 2 – minden munkanap végén írta alá,
- 3 – több munkanap bejegyzését egyszerre írta alá,
- 4 – egy alkalommal, a foglalkoztatás végén írta alá.

5 – más módon, éspedig:

9 – NT X –

46. Mekkora összegű illetékbélyeget ragasztottak legutóbb?

- 1 – 1800 – 2399 Ft
- 2 – 2400 – 2999 Ft
- 3 – 3000 – 3599 Ft
- 4 – 3600 – 4600 Ft

9 – NT X –

47. Bejegyezték-e minden munkanapot?

1 – igen → 2 – nem X –

48. A munkanapok mekkora részét jegyezték be?

- 1 – Kevesebb, mint a negyedét,
- 2 – kevesebb, mint a felét,
- 3 – kevesebb, mint a háromnegyedét vagy
- 4 – több, mint a háromnegyedét?

9 – NT X –

49. Általában mennyi ideig tartott amíg a lakóhelyéről a munkahelyére ért?

A bejárás órát és percet vett igénybe

9 – NT 99 – NT

X – X –

50. Ön szerint hogyan használták az AM könyvet?

- 1 – Rendeltetésszerűen, az előírásoknak megfelelően,
- 2 – rendeltetésszerűen, de kisebb pontatlanságokkal, vagy
- 3 – többnyire nem az előírásoknak megfelelően?

9 – NT X –

MINDENKITŐL!

51. Összesen Önnel együtt hányan élnek Önök a családban (egy háztartásban)?

..... fő

1 – egyedül él

53 - RA

X –

52. HA NEM EGYEDÜL ÉL

Most a háztartása többi tagjára vonatkozóan tennék fel néhány kérdést. Az **1. VÁLASZLAP** segítségével válaszoljon!

	Születési éve HA NEM TUDJA: Kb. mikor született?	Neme		Legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?	Mi a fő gazdasági aktivitása?	Volt-e 2007-ben munkajöve- delme?		HA IGEN: Milyen formában kapta meg a jövedelmét / jöve- delme nagyobbik részét?	A kérdetthez viszonyított családi állása
		férfi	nő			KÓD	KÓD		
2.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
3.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
4.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
5.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
6.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
7.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
8.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –
9.	X –	1	2	X –	X –	1	2	X –	X –

Legmagasabb iskolai végzettség:	Fő gazdasági aktivitása:	Jövedelmét (nagyobbik részét) milyen formában kapta meg:
00 - még nem iskolás korú vagy még általános iskolás korú	1 - alkalmazott	1 - adózott jövedelemként kapta meg: munkáltatója a jövedelemadó előleget is és a fizetendő járulékokat is levonta
01 - kevesebb, mint 8 általános	2 - önálló, vállalkozó, saját vállalkozásában alkalmazott	2 - zsebbe kapta vagy számlára vette fel: munkáltatója nem fizet utána adót vagy járulékot
02 - 8 általános	3 - alkalmi munkát, megbízásokat vállal	3 - AM könyves munkaként kapta meg
03 - szakmunkásképző; szakképzés érettségi nélkül	4 - munkanélküli	4 - vállalkozói jövedelemként kapta meg
04 - szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi	5 - nyugdíjas (öregségi, rokkant, özvegyi)	9 - NT
05 - gimnáziumi érettségi	6 - szülési szabadságon, gyeden, gyesen, gyeten van	
06 - érettségit követő, felsőfokra nem akkreditált szakképzés; középfokú technikum	7 - tanuló	
07 - akkreditált felsőfokú szakképzés; felsőfokú technikum	8 - egyéb (pl. eltartott gyerek, HTB)	
08 - főiskola	9 - NT	
09 - egyetem		
99 - NT		

A kérdéshez viszonyított családi állása:

2 - házastársa / élettársa

5 - szülője

3 - gyermeke / nevelt gyermeke

6 - egyéb rokona (anyós, após, unoka stb.)

4 - testvére

7 - nem rokona

9 - NT

53. Mindent egybevetve, mennyi az Önök háztartásának nettó (adózás utáni) havi összjövedelme (beleértve az Ön jövedelmét is)?

..... Ft/hó
 8 – M 9 – NT

- 53.a. És azt megmondaná-e, hogy a **2. VÁLASZLAP**-on lévő kategóriák közül, melyikbe tartozik?

- 01 – 60 ezer Ft, vagy kevesebb 06 – 201 - 300 ezer Ft
 02 – 61 - 90 ezer Ft 07 – 301 - 500 ezer Ft
 03 – 91 - 120 ezer Ft 08 – 501 ezer -1 millió Ft
 04 – 121 - 150 ezer Ft 09 – 1 millió Ft felett
 05 – 151 - 200 ezer Ft 88 – M 99 – NT X –

54. Folytatnak Önök mezőgazdasági tevékenységet? Ha konyhakertjük, vagy csak néhány baromfi van, azt is szeretném felírni!

1 – igen 2 – nem → **58 - RA** X –

55. Termelnek –e eladásra is?

1 – igen 2 – nem → **57 - RE** X –

56. Ha figyelembe veszi az ezzel kapcsolatos kiadásait és bevételeiket is, akkor mit mondana: a tavalyi évben körülbelül mekkora jövedelmük volt ebből?

.....Ft/év
 8 – M 9 – NT X –

57. Körülbelül a család összes élelmiszerfogyasztásának mekkora részét termelik meg?

- 1 – Legalább a felét,
 2 – ennél kevesebbet, de legalább a negyedét, vagy
 3 – kevesebb mint a negyedét?

9 – NT X –

58. Havonta átlagosan mekkora nettó jövedelme származik a háztartásnak a következő forrásokból?

	nincs	átlagos havi összeg	NT	
a. állandó, bejelentett munkahely:	0	Ft/hó	9	X
b. alkalmi munka:	0	Ft/hó	9	X
c. segély/ állami támogatás:	0	Ft/hó	9	X
d. háztáji gazdálkodás:	0	Ft/hó	9	X
e. egyéb:	0	Ft/hó	9	X

59. A **3. VÁLASZLAP** segítségével mondja meg, hogy milyen gyakran szoktak Önök valakitől (pl. rokon, szomszéd)...?

	hetente	havonta többször	havonta	három havonta	félévente	ritkábban	soha	
a. segítséget kapni gyermek, idős vagy beteg személy felügyeletében, ellátásában? NEM VONATKOZIK RÁJUK = X.	6	5	4	3	2	1	0	X
b. kisebb kölcsönt kapni?	6	5	4	3	2	1	0	X
c. zöldséget, gyümölcsöt, húst, más ennivalót kapni?	6	5	4	3	2	1	0	X
d. ruhát, cipőt kapni?	6	5	4	3	2	1	0	X
e. anyagi segítséget kapni úgy, hogy azt nem kell visszaadni?	6	5	4	3	2	1	0	X
f. segítséget kapni a ház körüli javításokban, felújításokban?	6	5	4	3	2	1	0	X

60. Hány szobás a lakás, amiben laknak?

.....szobás

X –

61. Hány négyzetméter a lakás alapterülete?

.....négyzetméter

999 – NT X –

62. Mennyit ér ez a lakás / ház Ön szerint?

.....millió Ft

8888 – M 9999 – NT X –

63. Milyen jogcímen laknak Önök ebben a lakásban:

- 01 – tulajdonosként
- 02 – haszonélvezőként
- 03 – főbérliként, bérletársként
- 04 – társbérliként
- 05 – eltartási szerződés alapján eltartóként
- 06 – családtagként
- 07 – jogcím nélküli lakáshasználóként
- 08 – szívességi alapon
- 09 – albérliként

10 – egyéb

99 – NT X –

64. Van-e Önöknek...

HA VAN: Mondja meg a **4. VÁLASZLAP** segítségével, hogy mennyit érhet ez körülbelül?

			X	HA VAN: Mennyit ér? HA TÖBB IS VAN, ÖSSZESEN KÓD	X
	van	nincs			
a. ... értékes aranytárgyak, ékszerük?	1	0	X		X
b. a jelenlegi lakásukon kívül lakóingatlanuk?	1	0	X		X
c. ... mezőgazdasági ingatlanuk, földjük?	1	0	X		X
d. ... építési telkük, üres telkük?	1	0	X		X
e. ... nyaralójuk?	1	0	X		X
f. ... autójuk? HA VAN: Hány darab?	db	0	X		X
g. ... teherautójuk, traktoruk egyéb haszonjarművük?	1	0	X		X

KÓD:	05 – 7 millió alatt
01 – 100 ezer alatt	06 – 10 millió alatt
02 – 500 ezer alatt	07 – 20 millió alatt
03 – 1 millió alatt	08 – 20 millió és felette
04 – 4 millió alatt	88 – M 99 – NT

65. Rendelkezik-e Ön vagy az Ön háztartása...?

HA CÉGTULAJDON, DE ŐK HASZNÁLJÁK, AKKOR IS JELÖLD	Igen	nem	
a. vezetékes telefonvonallal?	1	2	X
b. mobiltelefonnal?	1	2	X
c. digitális fényképezőgéppel?	1	2	X
d. automata mosógéppel?	1	2	X
e. mosogatógéppel?	1	2	X
f. videokamerával?	1	2	X
g. plazma vagy LCD tévével?	1	2	X
h. videomagnóval?	1	2	X
i. DVD-lejátszóval?	1	2	X
j. asztali számítógéppel?	1	2	X
k. lappal?	1	2	X
l. itthoni internet-hozzáféréssel?	1	2	X
m. mikrohullámú sütővel?	1	2	X

66. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?

9 – NT X –

67. Milyen gyakran olvas újságot?

- 1 – Naponta, vagy majdnem minden nap
- 2 – hetente,
- 3 – havonta,
- 4 – ennél ritkábban vagy soha?

9 – NT X –

68. Két-két végletes állítást fogok mondani. Az **5. VÁLASZLAP**-on is szerepelnek ezek az állítás-
párok. A kettő közül melyik állítás felel meg jobban az Ön véleményének?

1.

a.) Az állam kötelessége, hogy munkát biztosítson a munkanélkülieknek.	b.) A foglalkoztatással kapcsolatos problémák megoldását a munkaerőpiacra kell bízni.
---	--

1 – határozottan a.)	2 – inkább a.)	3 – inkább b.)	4 – határozottan b.)
----------------------	----------------	----------------	----------------------

99 – NT X –

2.

a.) Az embereknek saját maguknak kell vállalniuk a felelősséget sorsuk alakulásáért.	b.) Az állam feladata gondoskodni az emberekről.
---	---

1 – határozottan a.)	2 – inkább a.)	3 – inkább b.)	4 – határozottan b.)
----------------------	----------------	----------------	----------------------

99 – NT X –

3.

a.) A tanulás is befektetés, ami megtérül az egyének számára, ezért szükséges és igazságos dolog a tandíj fizetése.	b.) Az államnak kötelessége, hogy tandíj nélkül is biztosítsa a fiatalok felsőfokú képzését.
--	---

1 – határozottan a.)	2 – inkább a.)	3 – inkább b.)	4 – határozottan b.)
----------------------	----------------	----------------	----------------------

99 – NT X –

4.

a.) Az embernek segítenie kell a nehéz helyzetű embertársainak.	b.) Mindenki gondoskodjon magáról, úgy ahogy tud.
--	--

1 – határozottan a.)	2 – inkább a.)	3 – inkább b.)	4 – határozottan b.)
----------------------	----------------	----------------	----------------------

99 – NT X –

Köszönjük, hogy válaszaival segítette munkánkat!

KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

69. Milyen jellegű épületben van a lakás?

- 1 – családi házban (önálló vagy 2 lakásos ikerház)
- 2 – többlakásos villában, sorházban, társasházban (nem lakótelepi)
- 3 – régi típusú, városi (bér)házban
- 4 – új típusú városi (bér)házban max. 5 emeletes (tégla vagy panel, lakótelep)
- 5 – új típusú városi (bér)házban min. 6 emelet (panel, lakótelep)
- 9 – nem tudod eldönteni
- X –

70. A kérdezett szerinted roma származású?

- 1 – igen
- 2 – nem
- X –

71. Szerinted mennyit ér az a lakás / ház, amiben a kérdezett lakik?

.....Ft-ot

- 9 – nem tudod eldönteni

X –

Köszönjük munkádat!

PÓTKÉRDÉSEK

1. Mikor váltott ki először AM könyvet?

- 1 – 2007-ben vagy 2008-ban
- 2 – 2005-ben vagy 2006-ban
- 3 – 2005 és 2002 között
- 4 – 2002 előtt

9 – NT X –

2. Létesített-e rendes alkalmazotti munkaviszonyt olyan munkaadóval, akinél korábban AM könyvvel alkalmi munkavállalóként dolgozott?

- 1 – Igen
- 2 – Nem

9 – NT, nem emlékszik X –

3. Dolgozott-e olyan munkaadónál AM könyvesként, ahol korábban teljesen feketén (zsebbe fizetéssel) foglalkoztatták?

- 1 – Igen
- 2 – Nem

9 – NT, nem emlékszik X –

4. Dolgozott-e olyan munkaadónál AM könyvesként, ahol korábban rendes munkaviszony keretében alkalmazásban állt?

- 1 – Igen
- 2 – Nem

9 – NT, nem emlékszik X –

HA A 4. KÉRDÉSRE 1) (IGEN) A VÁLASZ:

4.1. Előfordult-e Önnel, hogy munkaadója kezdeményezésére korábbi bejelentett foglalkoztatását AM könyves foglalkoztatássá alakították át?

- 1 – Igen
- 2 – Nem

9 – NT, nem emlékszik X –

HIBÁK JELÖLÉSE

A kérdőív hátlapján az instruktornak is és az utómunkásnak is jelölni kell külön táblázatban a kérdőívben található javítható és nem javítható hibákat. Erre azért van szükség, hogy elemezni és tipizálni tudjuk a kérdőívekben előforduló hibákat, könnyebben és egyértelműbben kitölthető kérdőíveket készítsünk, valamint számokkal is alátámasztott visszajelzést tudjunk adni a kérdezőknek munkájukról. Az instruktor továbbra is zöld, az utómunkás piros tollal írhat a kérdőívbe.

Nem javítható hiba:

- az **adathiány** (pl. kihagyott kérdés, vagy a kihagyott **kérdés X jelölése mellett nincs magyarázat vagy jel, ami utal a kihagyás okára**)
- az olyan jelölés, amely nem egyértelmű, nem olvasható és ezért elvesz az adat
- több válasz van mint a megengedett, pl.: ott ahol egy válaszlehetőség lehet, de többet jelöl a kérdező

Javítható hiba:

- az az adathiány, amely a kérdőív logikájából egyértelműen kikövetkeztethető és pótolható, pl.: a kérdezett neme hiányzik, de a címkártyáról pótolható, vagy a szűrőkérdésnél nincs jelölve a válasz, de az ugrás logikájából kikövetkeztethető;
- feleslegesen feltett kérdés;
- egyértelmű kódtévesztés pl.: a kérdezett orvos és iskolai végzettségének főiskola vagy gimnázium van jelölve tévesen.

Minden tévedésből kihagyott kérdés **egy hibának** számít. Akkor ha egy teljes táblázat maradt ki és azt soronként kell felolvasni, akkor az **annyi hiba ahány sor** van a táblázatban.

Tévedésből kihagyott kérdés esetén az X mellé **K**-t, feleslegesen feltett kérdés mellé **F**-et írj!

EZT A TÁBLÁZATOT AZ INSTRUKTOR TÖLTI KI!

Instruktori körzet száma:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Információhiányt okozó hibák száma:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Korrigálható hibák száma:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

EZT A TÁBLÁZATOT AZ UTÓMUNKÁS TÖLTI KI!

Utómunkás száma:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Információhiányt okozó hibák száma:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Korrigálható hibák száma:.....	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Discussion Papers published since 2007

2007

- Mirco TONIN: Minimum Wage and Tax Evasion: Theory and Evidence. **MT-DP.2007/1**
- Mihály LAKI: Evolution on the market of foreign language teaching services in Hungary. **MT-DP.2007/2**
- VINCZE Péter: Vállalatok tulajdonosi irányításának változatai. **MT-DP.2007/3**
- Péter CSÓKA - P. Jean-Jacques HERINGS - László Á. KÓCZY: Stable Allocations of Risk. **MT-DP. 2007/4**
- Judit TEMESVÁRY: Signal Extraction and Hyperinflations with a Responsive Monetary Policy. **MT-DP. 2007/5**
- Péter KARÁDY - Ádám REIFF: Menu Costs and Inflation Assymetries. Some Micro Data Evidence. **MT-DP. 2007/6**
- Mária LACKÓ: Interrelationships of the Hidden Economy and Some Visible Segments of the Labour Market. **MT-DP. 2007/7**
- HERMANN Zoltán: Iskolai kiadási egyenlőtlenségek, 1992-2005. **MT-DP.2007/8**

2008

- CSERES-GERGELY Zsombor - MOLNÁR György: Háztartási fogyasztói magatartás és jólét Magyarországon. Kísérlet egy modell adaptációjára. **MT-DP.2008/1**
- JUHÁSZ Anikó – KÜRTI Andrea – SERES Antal – STAUDER Márta: A kereskedelem koncentrációjának hatása a kisárutermelésre és a zöldséggyümölcs kisárutermelők alkalmazkodása. Helyzetelemzés. **MT-DP.2008/2**
- Ákos VALENTINYI – Berthold HERRENDORF: Measuring Factor Income Shares at the Sectoral Level. **MT-DP.2008/3**
- Pál VALENTINY: Energy services at local and national level in the transition period in Hungary. **MT-DP.2008/4**
- András SIMONOVITS: Underreported Earnings and Old-Age Pension: An Elementary Model. **MT-DP.2008/5**
- Max GILLMAN – Michal KEJAK: Tax Evasion and Growth: a Banking Approach. **MT-DP.2008/6**
- LACKÓ Mária – SEMJÉN András: Irodalmi áttekintés a rejtett gazdaság csökkentéséről. **MT-DP 2008/7**
- LACKÓ Mária: Az adóráták és a korrupció hatása az adóbevételekre – nemzetközi összehasonlítás (OECD országok, 2000-2004). **MT-DP 2008/8**
- SEMJÉN András – TÓTH István János – FAZEKAS Mihály: Az EVA tapasztalatai vállalkozói interjúk alapján **MT-DP 2008/9**
- SEMJÉN András – TÓTH István János – FAZEKAS Mihály: Az alkalmi munkavállalói könyves foglalkoztatás munkaadói és munkavállalói interjúk tükrében **MT-DP. 2008/10**

Discussion Papers are available at the website of Institute of Economics
Hungarian Academy of Sciences: <http://econ.core.hu>